

A tartalomról:

Komlós Aladár: Zsidó írók — zsidó közösség — D. Frischman: A „Nyugati fal” — Schnabel László: A zsidó társadalom komplementaritása — Barát Endre: A Nagyszony — Dr. Donáth Gyula egy. tanár: A jeruzsálemi egyetem 1931-1940. évi működéséről — A munkácsi zsidó gimnázium — A magyar zsidó jótevés ünnepe — Virágné Lustig Sári: Pészach Vulkánban — Dr. Richtmann Mózes: Két pályázat — Kisteleki Ede: Péntekesti ájtatosság — Krónika és Szemle — Palotai Erzsébet erdélyi estéi — Kisteleki Ede-émlékünnep — Berend László és Herz Lily estje — Ungár Árpád emlékezete — „A gyermek és a Messiás” — Könyvek: Hoffmann M. S.: „Uri cafón” — Barát Endre: Hontalan — A zsidó nép jövője stb. — Hét illusztráció.

ULT ES JOVO

ZSIDÓ LAP

SZERKESZTI ÉS KIADJA

DR. PALOTAI JÓZSEF

MULT ÉS JÖVŐ SZERKESZTŐSÉGE ÉS KIADÓHIVATALA
BUDAPEST, V., VADÁSZ-UTCA 11

Felelős szerkesztő és kiadó:
DR. PATAI JÓZSEF

Megjelenik
minden hó 15-én

Telefonszám:
111—901

Kiadóhivatali igazgató:
VIRÁG GYULA

Előfizetési díj egész évre: 24 pengő,

Ha még nem próbálta,
most győződjön meg

Edith kelmefestő

legszebben tisztít, fest. Textilt is fest

Mindenért házhoz küldünk

Edith, Budapest, VIII., Práter-utca 5. sz.

Telefon: 135-281.

Takarékos családok
olcsón és jól vásárolhatnak

KLEIN ANTAL

divatházában Bpest, VII., Király-u. 49

Selymek, szövetek, vászonárak.
Kelengyék, kötöttárak és női konfekció

Karmel ארטה כשר Penzió Budapest

VI., Andrássy-út 43 * Telefon **225-664**
225-434

Villamos és autóbusz összeköttetés a város minden részébe

Elsőrendű családi penzió a város központjában, teljesen *ujjonnan* berendezve. *Legnagyobb kényelem, modernül berendezett, szépfekvésű szobák* folyó vízzel. Fürdőszobák. *Bőséges és elismerten kitűnő konyha.* Kivánatra diétikus ellátás. Figyelmes kiszolgálás. Abszolút tisztaság. Olcsó árak, hideg- és melegvíz. Referenciát a budapesti orth. rabbiság ad. Szobák napokra is igénybe vehetők. *Előzetes szobafoglalás.* Szíveskedjék nagybecsű látogatásával bennünket megtisztelni.

BARBIEN

késnélküli borotválópor

MINDENKIT MEGHÓDÍT

Kérjen árajánlatot!

BARBIEN VEGYIPAR, BUDAPEST VI., KIRÁLY-U. 30.

Telefon: 426—210

Használt férfi-, női ruhákért, fehérneműkért, szőnyegekért, zálogban lévő és minden tárgyért magas árat fizet

Nutovits, VIII., Népszínház-u. 26. T. 141-467

SZÖVETCSERE.

Orthopäd luxuscipőt készít

FRIEDMANN LAJOS, ÚJPEST, ÁRPÁD-ÚT 146
Telefonhívó 295-274 Szombaton zárva

Visó Máckné

HÖLGYFODRÁSZ ÉS PARÓKAKÉSZÍTŐ

Speciális hajmunkák. Tartós hullám.
Hajfestés szakszerűen

B U D A P E S T

Károly-körút 25, félem.

[Király-utcasarok]

Telefon: 330-693

K Á R P I T O S

munkát most is olcsón dolgoztathat.
Újat, javításokat. Egyes bútorok raktáron.

Sümegei és Müller

kárpitosoknál. VÖRÖSMARTY-UTCA 27.

Telefon: 421-251.

EZÜST

DÍSZMŰÁRU, EVŐESZKÖZÖK GYÁRI ÁRBAN

SCHLEIFER

EZÜSTÁRUGYÁR, VII., KAZINCZY-UTCA 10.

TELEFON: 143—528

Sirkövek Budán, Margittánál

I., Torbágyi-út 2. szám
59-es villamos végállomás
a Farkasréti zsidó temető mellett
Telefon: 457-159

MULTÉS JÖVŐ

SZERKESZTI: DR. PATAI JÓZSEF **ZSIDÓ LAP** XXXI. ÉVFOLYAM 1941. JÚLIUS

KOMLÓS ALADÁR:

ZSIDÓ ÍRÓK — ZSIDÓ KÖZÖSSÉG

Ha az utóbbi időben azt hallja az ember: „zsidó irodalom“, idegesen rezzen össze, mert biztosra veszi, hogy a következő percben előfizetési propaganda indul meg ellene. Sietek eloszlatni jogos aggodalmukat: ezúttal nem kívánjuk szaporítani a munkaasztal nélkül maradt írók érdekében indított jótékonyági, vagy szociális akciók számát. Őszintén megmondjuk: nem osztjuk azt a széplelkű felfogást, hogy a zsidóságnak nincs szentebb kötelessége, mint utolsó filléreivel ma is lehetővé tenni, hogy a zsidó írók tovább ír hassanak verseket, regényeket a szerelemről és tudományos könyveket távoli népek filológiájáról, csillagokról. De amilyen távol állunk azoktól az íróktól, akik még ma is azt vallják, hogy ők nem zsidók, csak írók, majdnem azt mondtam: *író nemzetiségűek*, azoktól a szavalóktól, akik „elvi okokból“ nem hajlandók előadni zsidó költők zsidó szellemű verseit, amilyen távol állunk, — mondom — azoktól a művészekről, akik úgy érzik, hogy nekik semmi kötelességük nincs népükkel szemben, de magától értetődőnek tartják, hogy népüknek kötelességeik vannak velük szemben, e parazita művészekről, akik a zsidó szívre hivatkoznak, amikor gyűjtenek, de megfélemlenek a zsidó hűségről, amikor szállítanak: — annyira fontosnak tartjuk egy olyan művészet és főleg irodalom létrejöttét, amely a zsidóság szolgálatában áll.

Mert — bármily nehéz — meg kell szabadulnunk két belénkyökerezett felfogástól, amely mára időszerűtlen és káros babonává vált: a művészet öncélúságának jelszavától és a kizárólag egyéneken gondolkodásnak megszokásától. Ha vannak ugyanis idők, amikor a művészet egy nép életének legszebb virága s így minden megbecsülést megérdemel, miránk ma olyan idő következett el, mikor veszélyben van maga a fa, mely a virágot termi, s ilyenkor féltésünk és szeretetünk elsősorban természetesen a fáé és nem a virágé. Főképp, ha ez a virág csak díszteni akar, táplálai nem, — úgy hogy joggal támad bennünk a gyanu, hogy nem is élővirág, csak művirág... S meg kell tanulnunk, hogy ne csak egyéneket, szenvedő, nélkülöző, egyes zsidókat féltünk, hanem magát a zsidóságot is, — divatos szóval élve: itt az ideje, hogy a zsidóság elsajátítsa a kollektív szemléletet az individualisztikus helyett. Míg e két leckét meg nem tanuljuk, nem értjük meg egymást. De ha eljutunk idáig, belátjuk, hogy íróink ügyét ma csak abban az esetben szabad a zsidóság ügyének tekintenünk, ha az írók viszont magukénak tekintik a zsidóság ügyét. De az ilyen írók ügye aztán nem előfizetési kérdés, nem esztétikai és

nem jótékonyági probléma többé, hanem egyértelmű a zsidóság megmentésének problémájával, centrális fontosságú ügy, a zsidó élet egyik legfőbb ügye. Ezért merünk a mai helyzetben beszélni róla.

A zsidóság problémája ugyanis — s főképp amennyiben az író hozzányúlhat — elsősorban lelki természetű. Mert mi nemcsak a kívülről ránknehezülő törvényektől szenvedünk, hanem a magunk bűneitől is. Szenvetünk, amikor látjuk, hogy zsidó emberek milyen méltatlanul viselik zsidó voltukat, meggyalázva ezzel a nagy múltat, amelyet képviselnek. Szenvetünk, amikor látjuk, milyen fitogtatott közömbösséggel, az odanemtartozás milyen tüntető, nyegle gesztusaival húzódnak el népüktől. És szenvetünk, látva, hogy a zsidó élet fontos stratégiai pontjait nem egyszer olyan emberek igyekeznek megszállni, akik csak egyéni céljaik kielégítésére törekszenek. Mint ahogy Palesztinába ma külső kényszerből olykor lelkileg előnemenkésztett emberek özönlenek... Néha szinte az az érzés fog el, mintha a zsidóság már rég nem akarna élni! Szigetvár ostrománál a törökök állítólag lóra kötötték halott szultánjukat, hogy így tartsák a lelket seregükben. Mintha a zsidóság ilyen halott Szulimán volna, akit azonban — az ellenség köt lóra és tüntet fel élőnek, mert katonáiban csak így tudja ébrentartani a harci kedvet... Ha *Renan* híres meghatározása, hogy a nemzet „est un plébiscite de tous les jours“ „a nemzet mindennapos népszavazás“, minden közösségre áll, a zsidók naponta leszavazzák a zsidóságot... Mi, akikben még megvan a zsidóság életakarata, úgy érezzük néha, mintha egy korhadó, kidőlt fának volnánk zöldelő levelei, egy fáé, amely már nem akar virulni. Vagy — ha szabad e hasonlattal élnem — mintha a szerencsétlen végzet grandguignoli játéka következtében, mi volnánk az a szakáll, amely még néhány napig továbbnő a hullán, a halál bekövetkezése után...

Egy pillantás az utolsó évszázadra megtanít, mi történik velünk: korfordulón vagyunk, a zsidó történelem egyik legválságosabb fordulóján. Miután 100—150 évig arra nevelték bennünket, hogy zsidó nép nincs, elhittük, hogy alig van sürgősebb dolgunk, mint elszakítani a szálakat, amelyek ez állítólag nemlétező közösséghez fűztek. Először is a zsidó elit vette tudomásul az új felfogást, s fordult a nemzeti életben előtte kitaruló szélesebb lehetőségek felé; a zsidóságot a gettóban erkölcsileg és szellemileg akkor legkülönb fiai, a rabbik kormányozták: mihelyt hitköz-

ségek sorává zsugorodott, az itteni kisszerű feladatok elvégzésére elegendőnek látszottak közepes emberek is... De az asszimiláció legnagyobb bűne, hogy elrabolta azt a hitünket, hogy zsidónak lenni szép dolog, nagyszerű hivatás. A zsidósághoz tartozás gondolatában addig büszkén és boldogan éltünk, mintha ez lenne a legpompásabb lakás a világon. Az asszimiláció arra nevelt, hogy szégyeljük. Valaha a zsidó nép az első, mely Isten kiválasztottjának hiszi magát, ma az egyetlen, mely hiján van a kiválasztottság tudatának. Ezért testvéreink tömegének népük ősi kettece ma nem nyújt semmi örömet, csak öngyűlölvé, beteggé teszi őket. Legfőbb örömük az a gondolat lett, hogy átköltöztek a környező nemzetek közösségébe. Most aztán, mikor az ott-tartózkodás lehetetlenné válik, e botcsinálta zsidóknak az ütéseknel is jobban fáj, hogy zsidókként kell élniök. Sívároghatnának a környező világ paradicsomkertjébe, amelyből kiűzettek, s közben nem veszik észre a maguk világának szépségeit, amelyek körülöttük illatoznak. De ránk sokakra épp ez a látvány hat legmegrendítőbben. S azt hiszem, akármilyen fájdalmas, ha egy szívünkhöz nőtt komfortos lakásból átkergetnek egy viharvert, ódon házba, itt lakni még mindig jobb, mint fedél nélkül állni a világban. A mai hajléktalanság elviselhetetlen. Az embernek szüksége van arra, hogy tisztelje és szeresse a származását, a közösségfantomot, amelybe a sors beosztotta. Önérzete elsorvad, ha plebejus módon folyton idegen kertek rácsain leskelődik át, egész magatartása elferdül a folytonos átsandításban. Most, mikor, — ha akarjuk, ha nem, — vissza kell térnünk a zsidó népi eszme ősi fedele alá, legfontosabb dolgunk e házat újból boldog otthonná alakítani. Tegnap még úgy látszatott, hogy a környezetünkbe való teljes beolvadás, vagy a zsidóként való élet közt lehet választanunk, ma már nyilvánvaló, hogy csak zsidóként élhetünk, s csupán aköz a két lehetőség közt van választásunk, hogy meghasonlott, tragikomikus, vagy pedig felemelt fejű, sorsukat erős lélekkel viselő zsidók akarunk-e lenni.

Nos, szeretnénk egy olyan zsidósághoz tartozni, amelyben elviselhető az élet. Egy élő zsidósághoz. Egy zsidósághoz, amely a permanens feloszlás állapotából újból igazi közösséggé nemesedik. Szeretnénk, ha a bántalmakért, amelyekben kívülről részünk van, némi vigasztalást találhatnánk a magunk táborának tisztaságában és melegségében. Mert egy üldözött néphez tartozni s azt tapasztalni, hogy ez a nép hijján van az összetartásnak, méltóságnak és jellemnek is: ez túlságosan fájdalmas, — szinte érthető, ha nem mindenki bírja el.

Itt az ideje, hogy elkövetkezzék a fordulat! Ne féljünk a nehézségtől: elsősorban elszánás és hit kell hozzá. Csak el kell hinnünk, hogy zsidónak lenni szép dolog s rögtön azzá is válik. A cionizmus fejlődésében volt egy időpont, amikor első sorban erkölcsi újjászületésre törekedett. Ez a törekvés azonban utóbb némileg háttérbe szorult az országépítés politikai-gazdasági feladatai mögött. Végünk van, ha nem támad fel újból! Ha nem teremtnék egy olyan közszellemet, amely a közösség minden tagját felelős cselekvésre kényszeríti. Tiszta és önzetlen zsidók szövetségére van szükség, egy zsidó öntudatú elit kialakítására. Meghalni akaró zsidók helyett élni akaró zsidókra. A zsidó hagyomány szerint a világ 36 igaz emberen nyugszik, akik elrejtözve élnek a földön. Ma mintha sokan hiányoznának a létszámból és semmi sem sürgősebb számunkra, mint ezek megtalálása és összefogása. Tudom, ez nem politikai program, csak lira, a kétségbeesés segélykiáltása. De ha nem is elég az erkölcsi megtisztulás, minden további megmozdulás előfeltétele ez, hiszen enélkül bármit teszünk, rosz-

szul fogjuk tenni. Enélkül minden személycseré is majdnem hiábavaló.

Az íróktól mármost azt várjuk, hogy ennek az erkölcsi renaissancának megteremtői legyenek. Ma, amikor oly kevés köztünk az igazán vallásos ember, az övék elsősorban a lélekformálás hatalma. Természetesen nem szabhatjuk meg és nem is akarjuk megszabni: mit írjanak. De amint természetes, hogy ma egy népi eredetű írónak nem lehet hallgatnia a parasztság sorsáról, joggal várjuk el, hogy a zsidó író is foglalkozzék a maga fajtájával. Az a zsidó író, akinek ma nincs mondanivalója a népéről, vagy taplóbőrű, vagy gyáva. Ha egy nép *van*, mindig van valamilyen — helyes vagy helytelen, erős vagy foszladozó — öntudata is. Az író feladata ez öntudat gondozása, a mi esetünkben a zsidóság lelki megerősítése, megtámadott önérzetének, meghasonlott önszemléletének meggyógyítása, a zsidóság belső átképzése. Nem gazdasági tanácsokat, politikai utasításokat várunk tehát tőle, hanem igazságot és szeretetet. Ha már az a végzetünk, hogy zsidók legyünk, kövessünk el mindent, hogy Izrael sátrai megint szépek legyenek. Ha már a becsületünk, vagy a mániánk, vagy bármi más ideszegez, legyünk rajta, hogy el lehessen viselni itt az életet. Az író mutassa meg bűneinket, de ugyanakkor azt is, hogy még így is van szépség bennünk. Szeretnénk meg bennünket magunkkal, hogy így kedvet kapjunk magunkhoz s az élethez. Azok a csúf bűnök, amelyekre az imént utaltunk és amelyek a modern zsidó életet jellemzik, voltaképpen nem egyebek, mint egy haldokló közösség bomlási tünetei. Mert egy közösség mindig úgy hal meg, hogy fiai felelőtlenül, közömbössé válnak vele szemben. Az egyes ember még ragaszkodhat a maga életéhez, ha az vétkek közt telik is el, egy közösséget csak addig akarhatunk, míg van benne nagyság, tisztaság és szépség; az oly pusztán lelki kötelékkel összetartott közösség, mint a zsidóság, meg éppen elhal, ha ezeket a kötelékeket szétrágja az undor és kétségbeesés. A mi számunkra tehát élet és szépség, fennmaradás és tisztaság egyet jelent: a zsidóság életben sem maradhat erkölcsi tisztaság nélkül. S itt a nehézség. E tisztaságot nem támaszthatjuk fel a zsidósághoz való akarat nélkül, ennek viszont egyik feltétele, hogy megint tisztaságot tapasztaljunk sorainkban.

Circulus vitiosus? Az, de az életakarát és a hősiességet áttörheti az ilyen circulus vitiosusokat. S honnan várjuk ezt a lendületet, ha nem az íróktól, költőktől, s — akik egy kicsit szintén költők, ha nem írnak is verseket: — a fiatalságtól? Azt szokás mondani, hogy egy népnek olyan írói vannak, aminek megérdemel. Jaj volna nekünk, ha ez igaz lenne! De szerencsére nem igaz. A jelentős író váratlan ajándék, áttörése a történelmi valószínűségnek. Látom a nehézségeket. Beállni egy oszladozó népbe és megpróbálni a feltámasztását: tudom, istenkísértő vállalkozás. Félek, könnyebb zsidó országot teremteni, mint zsidó kultúrát alkotni a szétszóratásban. De némileg megkönnyíti, hogy nincs más út a számunkra. Mi vagy meg-nemesedünk, vagy meghalunk. S megkönnyíti, hogy itt-ott jelentkezik a zsidóságban az egészség egy-egy góca. Egyelőre semmi sem sürgősebb számunkra, mint hogy ezek a gócok találkozzanak. Mert ahogy a közönségnek szüksége van az írókra, ezeknek szükségük van a rokonlelkű olvasókra. Nehogy megtörténjék, hogy az író, aki bemegy népe házába, otthon még árvaabb legyen, mint az idegenben volt, mintegy gheztóba szorúljon a gheztón belül... Legyenek az írók ama 36 igaz ember szövetségesei, tegyenek fogékonyá ezeket követésére, a tömegek pedig megértésükkel tegyék erőssé az írókat. A zsidóság gyökerei ma elsenyedtek. Végző kétségbeesésünkben fordulunk a virágokhoz: helyettesítsék őket a gyökereket, próbáljanak egy ideig táplálni vízzel és napfényel.

DAVID FRISCHMAN: „A NYUGATI FAL“

A héber irodalom renaissance-át lehetetlen-ség David Frischmann nélkül (1864—1922) elképzelni. Ő volt az a lírikus, aki a tiszta, becsületes, őszinte szív nemes érzéseit fölébe helyezi az agy költészetének és ő volt az a keményen harcoló kritikus, aki megtanított bennünket — amint Jakob Fichman írja róla — a kriticismus és a poézis jelképeit: a kardot és a virágot egy csokorba kötve szeretni. Költeményein kívül lírai leírásaival is maradandót alkotott.

Messziről, nagyon messziről elnyújtott, remegő hangot hoz felém a szél, mint távoli tenger hullámverése, mely hol fokozatosan elhalkul, hol pedig éles sikoltássá válik, mint a vízbefúlónak segélykérő hangja. Félelem borzongat meg. Mikor hallottam már ehhez hasonló szívettépő hangot? Hirtelen belém nyilalik annak az órának az emléke, amikor anyám meghalt.

Megyek a szűk és sötét síkátorokon, mindig lefelé tartva, minden másodperc a lejtő egy kölépcsője az ősrégi és nagymultú utakon. Hát nincs-e itt minden kőnek, melyet most taposok, külön-külön története? Ki a megmondhatója — talán azon a helyen, ahol most megyek, járt valaha Jezsajas próféta? Lehet, hogy itt gyalogolt egykor Dávid király, vagy Salamon király végezte egykor errefelé napi sétáját, a leáldozó Napot figyelve —, mert ez az út a Szentély-hegyen kanyarog. Ábrándok, melyek már régen szunnyadnak bennem, támadnak most föl hirtelen mély szendégésükből. Iszonyú és félelmetes érzés fogja el az embert, amikor ilyen ősi és nagymultú utcákon jár. Itt egy négyzetméternyi területhez több történelem fűződik, mint ama egész hatalmas földrészhez, amelyből most jövök. Az az ország, ahonnan jövök, a földrajz országa, ez pedig, amelyiken most járok, a történelemé.

Egyszerre csak megszakadnak a gondolataim. Az elnyújtott szívettépő hang most ismét a fülembé jut. De ez a hang nem más, mint egy vergődő lélek nyöszörgése, mely utolsó sóhaját hallatja — és végtelen szánakozás fog el. De mi iránt? Vajjon nem saját magam iránt? Vajjon nem én magam vagyok-e vergődő, szegény lélek? Talán csak mostanáig nem tudtam. De ha az ember eme utcák között járkál, egyszerre éledni kezd lelkében ez a félelmes szegénység. És amint tovább megyek, az az érzés fog el, hogy már egyszer jártam ezen az úton, már nagyon régen, amikor még egészen kis gyermek voltam. Azonban bármennyire is gondolkodom, nem tudok rájönni, hogy ez mikor lehetett.

Egy pillanat múlva azonban már mindenre emlékszem. Erev Jom-Kippurkor történt, estefelé vacsora után. Nagy gyertyával a kezemben mentem apámmal. Az utcák komorak, csöndesek és ünnepélyesek voltak, szívem is ilyen komor, csöndes és ünnepélyes. Ilyesmit az ember naív, apró gyermekkorában érez. De most megint érzem ezt, amikor a sötét és szűk síkátorokon megyek, mindig lefelé tartva, a Szentély-hegyhez vezető úton, ahol a Szent-Templom állott. Pedig most már nem vagyok kis, együgyű gyermek. Milyen furcsa, — én kezembe rejtem arcomat, nehogy idegen a szemembe nézhessen. Hiszen e könnyes szem szégyen volna a fölvilágosodott, bölcs újkor embere előtt. Nagyon elérzékenyül a szívem ezekben a percekben.

Végigmegyek a Dávid-utcán és a vele keresztbe futó

utcán, majd déli oldalra kanyarodom és mindig jobbra tartva, nyomorúságos kis viskók előtt vezet el az útam. Közben a keserves, szívettépő hang mindjobban közeledik,

És egyszerre ott állok a Fal előtt.

S amint a falat meglátom, elvonul előttem élénken egész gyermekkorom... Ülök a kis széken nagyanyám előtt, fejemet időnként térdére hajtom és ő mesél, mesél. Mesél a fal első hét kövéről. Az elsőt Ádám apánk rakta le, a másodikat Ábrahám, a harmadikat Izsák, a negyediket Jakób, József helyezte le az ötödiket, Dávid király a hatodikat, a hetediket pedig — Salamon... És ez a fal soha elpusztulni nem fog. Amíg a világ áll, állani fog ez is. Föl akarták gyújtani, de mégis megmaradt, faltörő kosokkal akarták szétrombolni, de nem sikerült. Amikor a Szentély elpusztult és három fala már leomlott, odaugratott egy római légionista a negyedik falhoz — a Nyugati Falhoz — és holtan bukott földre. Akkor a zsoldos kapitány közeledett hozzá — és elszáradtak a tagjai. Mikor pedig maga Titusz rontott rá, égi szózat hallatszott:

— Gonosz, te, gonoszok szülötte, fordulj vissza, ne

A „Wizo“ 20 éves jubileumára bemutatták Nahallalban dr. Martha Hoffmann jeleneteit „A Föld termése“ címen. (Dr. Schwarz felv.)

közeledj! Az összes várakat és bástyákat a kezébe adtam, de ezt a falat nem!

De ő nem hallgatott a hangra és szekercéjét föl-emelve közeledett a Falhoz...

Abban a pillanatban hat angyal szállt le az égből, leültek a falra és keservesen zokogni kezdtek. Könnyeik a téglákat átjárva annyira megkeményítették azokat, hogy az soha elpusztítható nem lesz.

És a népe? Mióta a világ áll, áll ő is. s mindaddig, amíg a világ állani fog, állani fog ő is — míg csak az ég a föld fölélborúl. Vándorló fal ez a nép, mely főnáll s le nem omlik, főnáll s nem pusztul, nincs olyan tűz, vagy víz, mely meghírkózzék vele. Sem sok csapás, sem nagy jólét nem tudják legyőzni. Óh, ez a vándorló Fal, melyhez hasonlót nem találni!

Csak most látom, mennyire tévúton járt naiv fantáziám, amikor elképzelni próbáltam ezt a falat, a Nyugati Falat! Nem tudom miért, de világéletemben kis rogyadozó három-négyméteres falnak gondoltam, amelyben repedt, széjjelomló kövek hézagos sorokkal váltakoznak. És most hatalmas, büszke, égbeszökő falóriást látok, tökéletes. ép, faragott sziklatömbökből összerakva, melyekből komor fenség és félelem árad.

Állok a Fal előtt és egész testemben remegek. Nem tudom mi az oka, de minden izem reszket.

Ez a hely a legszentebb a földgolyón! Nincs már ennél szentebb.

Erről a helyről indult ki az a vontatott, remegő hang, amit hol fokozatosan elhalkulva, hol pedig szivettépő segélykiáltásként hallottam.

Zsidókat látok százával a Fal előtt, zsidókat patriarkális arckifejezéssel, zsidókat hosszú fehér szakállal, spanyol zsidókat, német zsidókat, kék selyem kaftánba öltözött zsidókat — óriási tábort. És szemeket látok, vad lázban égő szemeket, makacs kérdő tekinteteket, melyek most magával az Úristennel szálltak pörbe. Az arcok mind falfehérek. Vad örület ég a tekintetekben. Ellenállhatatlanul feltörő vad örülete annak a büszke embernek, akit sárba tiportak és porig aláztak.

Keserű könnyek nehéz sóhajta reszket a levegőben, — ilyet még soha nem hallottam. Egyik ember öklével a mellét verdesi, másik jajgatva haját tépi, látni öreg embert — homokát eszelősen a hideg kőfalhoz szorítva, és kis gyermeket, aki a kövön kuporog s hangosan sír.

És a Fal tetejéről fehér galambokat látok ide-oda szálldosni. Mennyire meghatja az embert itt a békésen röpködő galambok látványa.

A szenvedés és a keserű sóhajok közepette pedig csak egy kérdés hallik, mely gyökerestül tépi ki az ember szívét:

— Miért?

Tüstént utána pedig:

— És meddig még?

Már messze járok a Faltól, hazafelé tartva, de még mindig hallok a szörnyű kérdést: — „Miért?” Mikor már régen ágyamban fekszem, álmaim közben is szüntelenül a fülemből zúg:

— Hallod-e, Uramisten, miért?...

Héberből: Fisch Ferenc

LÁNGIDA:

IMÁDSÁG

Uram, fehér oltárod tömjén illatától füstölög
s verőfényes napok peregnek ujjaid között
és míg más előtt sötét éj takarja a jövőt,
a Te szemedben eggyé válnak volt és jövő napok.
Letéptem büszke ágakról a babért
s oltárod tüzeibe szórtam híven,
mert minden dicsőség csak Téged illet.
Tied a távol tengerek suhogó erejű vize,
s a fáradt madár halkán dobogó szíve.
Te dicsőségedre fut tündöklő kocsin a nap,
s ringó nádszál lengése feléd mutat.
Tied az éj, a tavasz, a reggel, ha a nap ragyogón felkel,
s fűszál, ha meghajlik, Te emeled fel.
Téged illet minden hegyek zsengeje, éke,
s tűnő fellegeknek járása-keleése.
Árnyék vagyok csak előtted én is, Uram,
ki dicsőséged fényét szívembe zártam,
s forró szívem aztán, mint bíborszőnyeget leterítem
a Hozzád vezető útra, Uram!

F. FÜRTH MARGIT:

MA VISSZATÉRT EGY RÉGI KÉP

Rég volt ünnepem, nem álmodtam
és rég nem írtam verseket.
Ma visszatért a régi kép:
templom, ravatal, holt gyerek...

Homályos nagyterem, öreg pap,
zsoltárt mormoló emberek,
imádkozó, távoli néném
s ravatalon egy holt gyerek.

Szívenütötten sikoltottam:
Ma szombat van! S ma?! Szombaton!
Temetni, sírni ma is? Mindig?
Soha, sehol nincs nyugalom?!

S új seb szakadt fel a szívemben:
Megbántottam s ő már halott...
Látom, látom a bűneimet, —
hogyan kérjek bocsánatot?

Ősi módon: mezetlen ujjam
majd a koporsóra teszem.
Lehántom jobbomról a burkot, —
de görcsös, béna a kezem.

Jaj, most bűnhödtök, rakoncátlan,
hajló, esendő ujjaim!
Játszottatok, — jaj, elfeledtem, —
torzó szerelmek húrjain.

Jaj, kezem, miért nem írtál inkább?
Jaj, végzetem, már értelek:
újult álmomban tetemre hív
elölt versem, a holt gyerek.

SCHNABEL LÁSZLÓ: A ZSIDÓ TÁRSADALOM EGYSÉ GKÉPE

A magyar zsidó társadalom struktúrája, hasonlóképpen más országok zsidóságának gazdasági rétegződéséhez, egységes képet mutatott, amennyiben azt a társadalmat differenciáló erők, különösképpen az osztálykülönbségek nem tagolták olyan szemmel látható módon különböző egységekre, mint a nemzsidó társadalmat. A zsidó társadalomnak ez a kétes értékű egysége a galuti zsidó gazdasági élet sajátos törvényszerűségéből ered. Goldelman szerint a zsidóknak jutott osztályrészül bizonyos foglalkozási ágak betöltése, egy pontosan meghatározott hivatás, amely foglalkozások jelentősége mindenkor fordított arányban áll az illető ország eliparosodásának fokával. Az iparosodás fejlődésével a zsidók fokozatosan kiszorúlnak mind az azokból a pozíciókból, amelyeknek betöltése addig mintegy kényszerű privilégiumuk volt. Így pl. érdekesen szemlélteti ezt a folyamatot a galíciai zsidók elhelyezkedését illetőleg az alábbi kimutatás. (Az 1900-as évek számaait 100-nak véve, az 1921-es év megfelelő abszolút számainak százalékos viszonylata az alapszámokhoz adja meg a fejlődés irányát.)

Foglalkozás	zsidóknál	nem zsidóknál
Mezőgazdaságban	100.8	111.0
Iparban	107.2	140.0
Kereskedelem	102.6	160.8
Közlekedés	108.0	151.0
Közfoglalkoztatás	88.4	169.6

A fenti számokból nyilvánvaló a nemzsidó lakosság elő-

törése és a zsidóság hatalmas ütemű visszaszorulása éppen azokról a pályákról, amelyek betöltésében a zsidóság vezető szerepet vitt. Más országok vagy területek adatait vizsgálva, ugyanerre a megállapításra jutunk. Figyelembe kell vennünk, hogy azon időszakban, amelyre kimutatásunk vonatkozik, a zsidóság visszaszorítása nem törvényes rendelkezések következményeként, hanem a nemzsidó lakosság urbanizálódása és az iparosodás fejlődése gyanánt következett be.

A zsidó társadalom megoszlása Magyarországon 1930-ban a következő képet mutatta:

Társadalomcsoport	A zsidóság száma	A zsidóság aránya %	A zsidóság megoszlása társadalmi csoportok szerint %
Polgárság	91.840	5.2	43.1
Értelmiség	53.478	21.1	25.1
Munkásság	67.917	3.4	31.8

A magyarországi zsidó társadalom tehát 43.1%-ban polgári elemekből áll, kb. ennyi a nemzsidó társadalom polgári eleme is (44.1%). Sokkal nagyobb azonban a különbség az értelmiség körében, ahol a zsidó lakosság 25.1 százaléka szemben a nemzsidó lakosság mindössze 5%-a értelmiségi. Amíg a zsidók 31.8%-a munkás, addig a nemzsidó lakosságnál ez az arány meghaladja az 51%-ot.

Érthető ezután, miért mutatott a zsidó társadalom egységesebb képet: mert az osztályalakításnál közreható ténye-

Zsidó halászok a Genezárethen (A Keren Hayeszod jubileuma alkalmából)

zők, és pedig a vagyoni erő, a hivatás, a műveltség és az osztályöntudat relatíve nagyobb tömegeinél volt azonos jelenség, mint a nemzsidó lakosságnál.

Fentebb Galicia példájával mutattunk rá arra a folyamatra, ami a zsidó társadalom struktúrájában végbemegy. Hangsúlyoztuk, hogy az átalakulás minden törvényes behatás nélkül, csupán az iparosodás fejlődésével jött létre. Ha ilyen mértékű változás bekövetkezhetett a zsidóság struktúrájában akkor, amidőn magának a gazdasági életnek az alakulása volt a döntő tényező, *fokozottabb mértékben következik be a zsidó társadalom struktúrájának átalakulása, midőn törvényes rendelkezések intézkednek a zsidók társadalmi és gazdasági térfoglalásának korlátozásáról.*

Bennünket a kérdés ezúttal mint szociológiai jelenség érdekelt, különösképpen azért, mert *jélő, hogy ez az átalakulás nem csupán a zsidóság gazdasági rétegződését változtatja meg, de ez maga után vonja a zsidó társadalom egységének meg bomlását is.*

Előbbiekben utaltunk arra, hogy az azonos foglalkozás, vagyoni erő, szóval az osztályalakító tényezők azonos formákban jelentek meg a zsidó társadalomban és ez a helyzet teremtette meg a zsidó társadalom egységét.

Most azonban számolnunk kell azzal, hogy a zsidóságon belül elproletárosodási folyamta következik be, ami maga után vonja *a deklasszálódott zsidó tömegek kapcsolatának megszakadását a zsidó közösséggel.* Éppen akkor bomlana meg a zsidó társadalom egysége, amikor az azt ért csapások miatt fokozottabb mértékben lenne szükség a társadalom tagjainak egymással való szolidaritására.

A zsidóságnak az új helyzet folytán bekövetkező, az eddiginél arányosabb elhelyezkedése a különböző foglalkozási ágakban nem kifogásolható zsidó nemzetgazdasági szempontból, hiszen ez esetleg egy stabilabb zsidóság alapját vetheti meg a gálutban. Ez a jelenség önmagában egy egészségesebb struktúrájú gáluti zsidó közösséget hozhat létre. *A probléma ott kezdődik, hogy ez az osztálybelileg differenciálódott zsidó társadalom tud-e majd a maga osztályérdekei felett álló zsidó közösséggé integrálódni?* A zsidóságtudatról van szó, a még régi pozícióiban megmaradt zsidóság és az új foglalkozási ágakban elhelyezkedő vagy elhelyezkedni nem tudó zsidóság közti relációban.

Ha a régi pozícióiban megmaradt zsidóságban megszűnik a szolidaritás érzete a deklasszálódott zsidó rétegek felé, akkor hiábavaló lenne a zsidó proletárság erőlködése egy zsidó közösség kialakítására. Természetesen érvényes ennek fordítottja is.

Az új helyzet új feladatok elé állította a zsidóságot ezen a téren is. De az új szociálpolitikai szemlélet szerint, amely egy magasabb társadalmi integráció kialakításánál az osztályöntudat elsőbbségét tagadja, megvan a zsidóságnak is a lehetősége arra, hogy egységét megőrizhesse akkor is, ha megszűnik tagjai sorában a foglalkozásbeli azonosság.

Mert kétségtelen ugyan, hogy *a társadalmi osztály* a társadalom egészének egyrésze, amely a vagyon és társadalmi hivatás, valamint ezek hatásaképen is az egyesek egész életét átfogó életviszonyok alapján azonos életfel fogást mutat az abban élőknél, — viszont az osztályalakító tényezők nem képeznek zárt, elszigetelt, egymással szemben álló csoportokat. A társadalmi osztály, mint abszolút önálló fogalom nem képzelhető el, mert ez ellentmondana a társadalom organikus lényegének: a munkamegosztáson alapuló társadalmi munkaközösségnek.

A zsidó társadalmi osztályok összefüggésének tudatos felismerése: a zsidó társadalmi szolidaritás.

A társadalom természetét vizsgálva, látjuk, hogy a társadalom tulajdonképpen a gazdálkodás kvalitatív differenciálódásának (munkamegosztás, munkaközösség) eredménye.

A zsidó társadalom új differenciálódása ezenkívül talán záloga egy egészségesebb galuti zsidó nemzetgazdaságnak, és következménye egy, a zsidóságot, mint kollektívumot ért elkülönítési folyamatnak. Az elkülönítés ténye tudomásul veendő, mert ez szabja meg a zsidóságot érő erők irányát, tehát ez kell hogy megszabja a zsidóság magatartását új társadalmának felépítésekor is. Ennek tudatában a zsidó társadalomnak osztályszolidaritáson alapuló eddigi egységénél homogénebb és intenzívebb, magasabb szempontok alapján összetartozó egysége alakítható ki. Most már a közösségi tudat és a kvalitatív ellentéteken nyugvó kiegészülés adhatja meg az új zsidó társadalmat felépítő erőket. Az érdekek azonossága (osztályérdek) inkább lazítja, mint előmozdítja a társadalom egységét, mert a társadalmi egység a munkamegosztáson épül fel, ami a foglalkozásbeli különbségek szintézisét jelenti. Ebből a munkamegosztáson alapuló, kvalitatív differenciáltságon felépülő, közösségi tudattól áthatott társadalomban nyilvánul meg valójában a társadalmi komplementeritás, mint egység.

Ennek a társadalomnak és ennek a társadalmi szemléletnek a megteremtése a magyar zsidó feladatok egyik leg-
sürgősebbike, mert ha ez késik, a zsidó társadalom olyan bomlasztó erőknek esik áldozatul, amelyeknek romboló hatását csak következményeiben lenne módunkban felmérni.

BARÁT ENDRE:

VERS A NAGYASSZONYHOZ

Vészi Józsefné öméltósága 75-ik születésnapjára.

A Nagyasszony felé hadd lelkendezzék most e pár szelidke sor, e zord világban, hol kihalt, kopár mezők és árvelt tűzhelyek felett gyászt sir a szél, — hol nincs tavasz, se nyár, de jégahalált hozott a tél, hol vijjogó szirénahang a csendbe riadót hasít, hol légcsavar mennydörgi szét az ürbe szörnyű dalait... Hadd derüljön a bús világ e versben, ha egy percre is, hadd enyhüljön a zaklatott költő szorongó lelke is! Nagy öröm énekelni most a Jóságnak dicséretét és rímekbe fonni egy asszony hősi, tiszta életét! Mert kell vajjon szebb hősi tett, mint e hetvenöt év, mi napsugárral szövö be egy gyászos kor ködét? Van-e harc áldozatosabb, mi az övénel többet ér? S ki győz jobban, ki hódít többet, melyik hadvezér? Lelke tárul adakozón, hogy széjjelhintse, itt a reménytelenek között vigaszos kincseit. Ha könnyet lát, megáll és letörli szeliden azt, az esendőkhöz lehajol és meghallgatja a panaszt, a fázóra kendőt terít s az árva csészéjébe tölt, — hogy itt él köztünk, ezzel is már szebbé lett a föld. e zord világ, hol sárba ful a szó is, hol minden setét. — be' jó, hogy néha zenghetem a Tisztaság dicséretét...

A CEGLÉDI IZR. HITKÖZSÉG 1941. május 25-én dr Engel Farkas rabbit, mint anyakönyvvezető főrabbit egyhan gulag véglegesítette állásában. Ez alkalommal dr. Halász Márton hitközségi elnök szeretettel üdvözölte az újonnan megválasztott Engel Farkas főrabbit. Dr. Engel főrabbi az elnök szavaira válaszolva, megköszönte a bizalmat és szeretetet. Dr. Jón Jenő ügyvéd zárószavai után a képviselő testületi ülés véget ért.

DR. DONÁTH GYULA EGYETEMI TANÁR:

A JERUZSÁLEMI EGYETEMNEK 1939-1940. ÉVI MŰKÖDÉSÉRŐL*

A mostani világháború alatt szomorú szívvel kellett tapasztalnunk, hogy a Szentföld sem maradt mentes a repülőgépek bombáitól. Mindezek dacára azonban a gazdasági és kulturális élet a zsidó településben a régi tempóban tovább folyik.

Amint már jelentettem, a Németországból eltávozott Nobel-díjasok már elhelyezést nyertek a jeruzsálemi héber egyetemen, most az Olaszországból távozottakra került a sor. Mindez az orvosi fakultás életbeléptetését siettetette. Ekképen megbízták *E. Francot*, a pisai egyetem professzorát a kórhonctani intézet vezetésével. Továbbá *Umberto Cassutot*, a római egyetem híres tanárát, a Szentírás kutatóját tanszékkal látták el. *Enzo Bonaventura*, a firenzei egyetem pszichológusa számára pszichológiai tanszéket létesítettek. *Giulio Recati*, a pisai egyetem egykori tanára a theoretikai physika tanszéket tölti be.

Megnyilt a jeruzsálemi egyetem mezőgazdasági fakultása, amely a múlt év októberében kezdte meg működését.

Már közöltem, hogy megnyilt a jeruzsálemi egyetem rákkutató intézete, melynek alapítására egy névtelen mecénás 10.000 font sterlinget adományozott. Most újra egy névtelen nemeslelkű egyén 10.000 font sterlinggel járult ugyanazon célhoz. A rákkutató intézet vezetésével *Neuberg* professzort bízták meg, a berlini „Kaiser Wilhelm-Institut” kiváló hűvárját.

Az amerikai (pittsburgi) *Rosenbloom*-család héber tanulmányok céljaira egy épületet emelt.

Vera Salomons úrnő gondoskodott a hatalmasan fejlődő héber egyetemi könyvtárnak egy új szárnyáról, valamint az egész könyvtár fűtéséről.

Ismét egy névtelen adományozó létesített egy új gimnasztikai csarnokot..

Új zsidó középületek céljaira munkanélküliek számára 20.000 munkanapot szavaztak meg.

Arab tanulók mind nagyobb számban iratkoztak be a héber egyetemen.

Egyetemünk praehisztórikus kutatásokat is előmozdít. Ez alkalommal Galileában egy koponyát ástak ki, amely operáció nyomait viselte. Ez valószínűleg halálosan végződött, mert mellette találták a műtéthez használt kőeszközöket. Korát a szakértők 20.000 évre becsülik. A leletet az egyetemi múzeumban helyezték el.

A héber egyetem tudósait gyakran külföldi tanácskozásokra hívják meg, vagy tervezett alkotásokra véleményüket kérik ki.

A török kormány *Bodenhammert*, a jeruzsálemi egyetem zoológusát az ankarai egyetem rovtartárának rendezésére hívta meg.

Amit felsoroltam, csak egy fontosabb része a jeruzsálemi egyetem munkálkodásának és terjedésének.

A magyar zsidóságot illetőleg jelentem, hogy a jeruzsálemi héber egyetemen és a haifai műegyetemen mintegy 140 magyarországi hallgató van és az utolsó kivándorló

csoporttal 36-an indultak el, hogy főiskolai tanulmányokat folytassanak.

A héber egyetemnek az utolsó tanévre eső nagyszabású fejlesztésének költségei nem kevesebbet, mint 170.000 palesztinai font sterlinget tesznek ki. Az egyetem pedig a mostani körülmények között pénzügyi nehézségekkel küzd, mert ez az egyedüli egyetem, mely saját lábán áll és államhoz segélyért nem fordul; a legtöbb segélyt nyújtják a Brit Birodalom és az Egyesült-Államok zsidósága. Ennek jórésze pedig Lengyel- és Oroszországból származik és még most is töblnyire szerény viszonyok közt él. Ne felejtjük el, hogy a szentföldi jisuv sokkal több mindenféle korú magyar zsidót vesz fel nagylelkűen, mint ami a magyar zsidó támogatásnak megfelel. Azért segítsünk Erec Jiszráel fölépítéséhez a Biblia szavainak megfelelőleg: „Mindenki tehetsége szerint az Úristen áldásaképpen, melyben téged részesített”.

* A Magyar Zsidók Pro Palesztina Szövetségének 1941. május 5-iki közgyűlésén tartott jelentéséből.

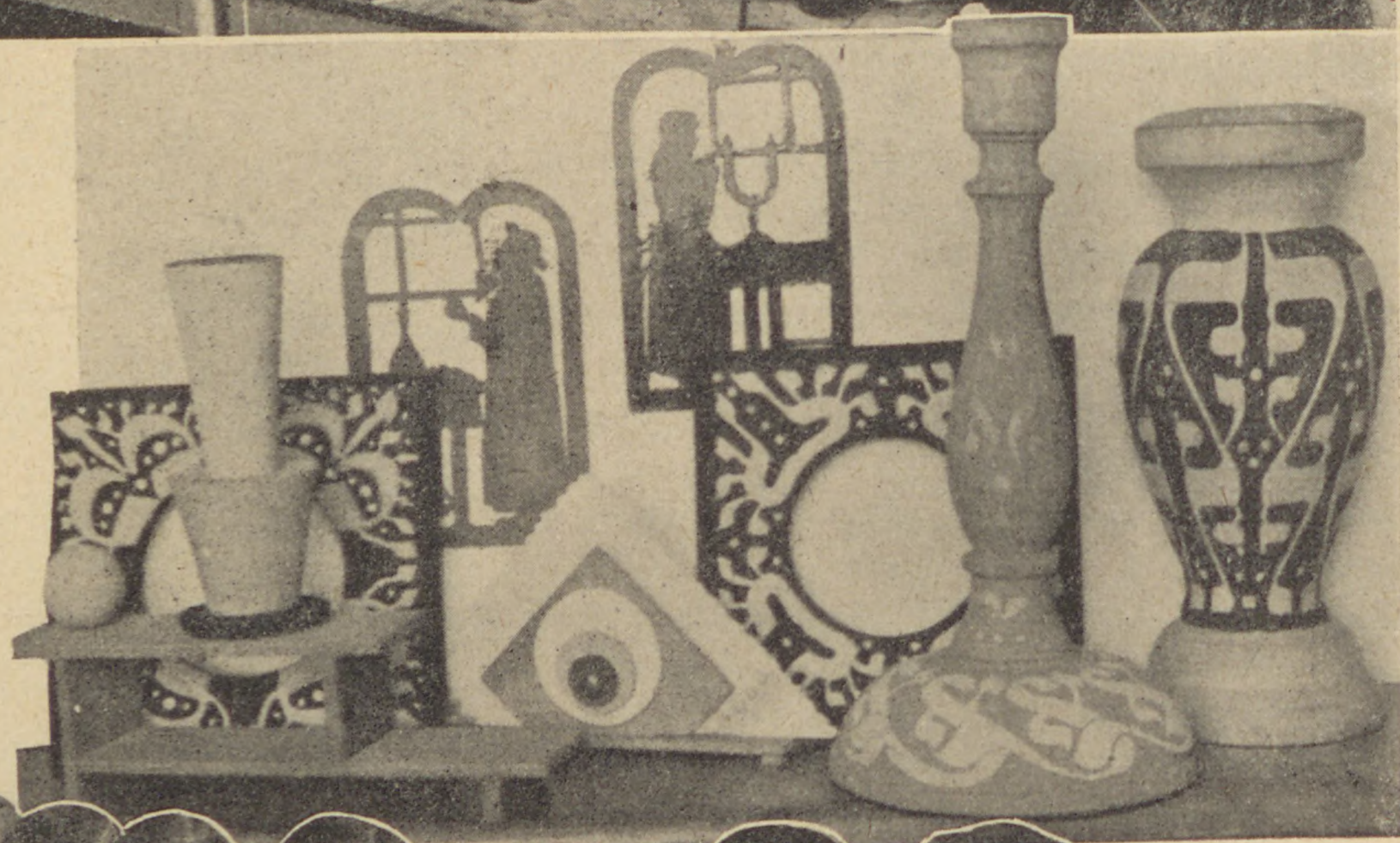
A „Wizo” által megszervezett ifjúsági alijából.
(Dr. Schwarz felv.)

A M U N K Á C S I Z S

„Üdvös dolog, ha a Tóra tanulmányozása valamely mesterséggel van egybekötve“. Aboth II.

„Nincsen az iskolában tárgy, mely a szemet és a kezet fejlesztve, annyira lekötné a figyelmet, növelné az ügyességet, mint az egyúttal kedves szórakozást nyújtó műhely-nevelés“.

René Leblanc.

Nem először hasábjain erről a tannyelvű iskoláról a munkájával újulunk. Nem lekorszerű újításai nuskodó munkáján hozzádomul nyeihez és ezzel a fájőbb probléma.

Van-e szent gyermekeink ne meire való elők törekszik felelete középiskola, am hogy csak huma növendékeinek, h rint meg is tal amelyet az érett hatna még bizony

Úgy véljük, helyesen ismerte lájának feladatát resve, — rendki szakirányú gyak munk volt megt lyében készült, ötletes munkada tuk, hogy rövid haladást mutath zaban is a kiv irányítása mellet zamos elméleti szerű fokozatos és fizikailag jól a munkácsi isko vel kezdve vég fémmegmunkálás keresztül az ipar és alapos elők életformára: a f

Az ötödik az iskola. A leá tárgya: iparműv zolás, festés int kakör bevezetés tója, aki amelle nevű festő, — vész is.

Több hasábo írni erről a zsid rünk ezt megen szeretettel karo téket, amelyre zsidó társadalom

A Kárpatal, csak nagyfokú támogatásra is arányú kulturm zatot alkotó isko javára. Két pol tozik még ebb fejtenek ki érté legnagyobb szük vidékein. Tegye a fenntartó egy vább folytathas feladatát.

I D Ó G I M N Á Z I U M

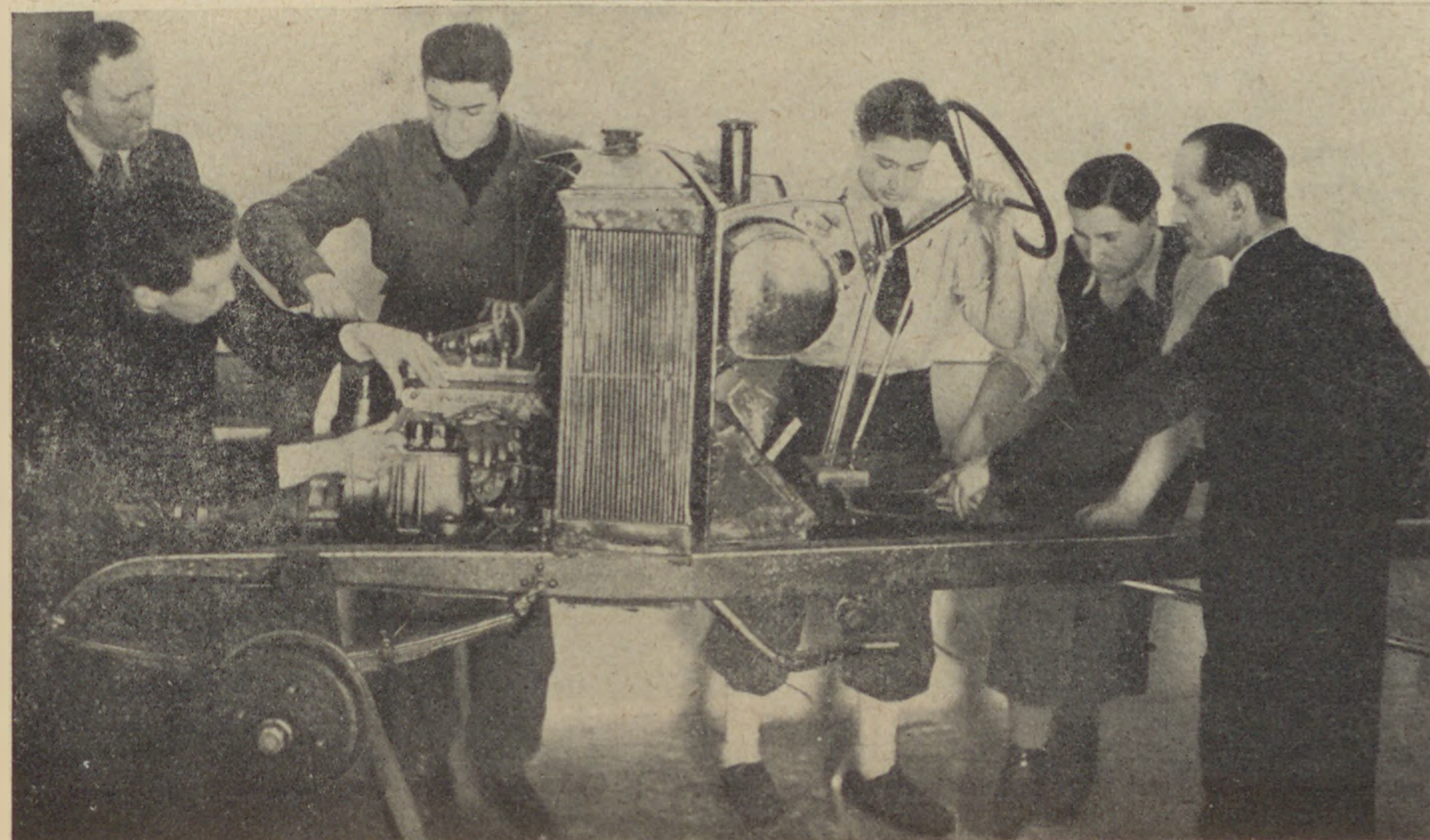
esik szó a „Múlt és Jövő“
nagyszerű héber és magyar
ol, amely konstruktív neve-
magára vonja érdeklődé-
t észrevétlenül elhaladni,
nagy élni akarásról ta-
mellett, amellyel rugalma-
zsídó sors új követelmé-
agyban hozzájárul egyik leg-

c enyhítéséhez.
b és égetőbb kérdésünk
elésénél és a jövő küzdel-
zésénél? Erre a kérdésre
adni ez az ízig-vérig zsidó
y nem elégszik meg azzal,
ista műveltséget nyújtson a
nem keresi (és a jelek sze-
ta) azt a praktikus értéket,
egi bizonyítványa mellé ad-
vtalan jövő elé néző fiainknak.
munkácsi Zsidó Gimnázium
fel a jövő zsidó középisko-
amikor — új utakat ke-
ili tantárgyként bevezette a
lati műhelyoktatást. Alkal-
síteni a Gimnázium műhe-
gy ügyességre valló szép és
abokat és meglepetéssel lát-
dó alatt milyen nagyszerű
nak fel ebben az új ága-
ő szakemberek oktatása és
dolgozó növendékek. Párhu-
gyakorlati oktatással, terv-
munkára neveléssel szellemileg
felkészült ifjúságot nevelnek
iban. Játéktárgyak készítésé-
vezetik őket fa-, vas- és
n, autó- és rádiószerelésen
munka különböző ágazatain
zítést kapnak az új zsidó
zikai munkára.

ztálytól kezdve koedukációs
ynövendékek rendkívüli tan-
zet. A tervezés, égetés, raj-
zív tanításán kívül új mun-
tervezi az intézet igazga-
hogy országosan ismert jó-
hetséges rajz- és iparmű-

betöltő szerepet és jót lehetne
középiskoláról, ha szűk te-
dné. Meg is érdemli, hogy
k fel ezt a nagy kulturér-
fáltán büszke lehet az egész

Zsidó Iskolaegyesület nem-
smerésre, de hathatós anyagi
ényt tarthat, azért a nagy-
nkáért, amelyet egész háló-
áiban kifejt a zsidó közösség
iri- és hat elemi iskola tar-
a hálózatba és valóban ott
es nevelő munkát, ahol arra
ég van: Kárpátalja szegény
meg mindenki a kötelességét
sülettel szemben, hogy to-
a nagy és nélkülözhetetlen

A MAGYAR ZSIDÓ JÓTEVÉS ÜNNEPE

A PESTI CHEVRA KADISA 153. KÖZGYŰLÉSE

E napokban tartotta a magyar zsidóság legnagyobb humanitású testülete, a másfél évszázados Pesti Chevra Kadisa évi rendes közgyűlését. A zsidóság világkrízisének ebben a nehéz és súlyos esztendejében a Pesti Chevra Kadisa olyan felemelő módon teljesítette kötelességeit a szegényekkel, a nyomorultakkal, az elesettekkel szemben, hogy a közgyűlés közönsége egyhangú lelkesedéssel mondott köszönetet a végzett hatalmas munkáért, fogadta el az évi jelentést és szavazott bizalmat a Chevra Kadisa vezetőségének: *Kramer Miksa* kormányfőtanácsos elnöknek, dr. *Dési Géza* és *Lunzer Pál* elnökhelyettesnek, az egész előljáróságnak és a tisztikarnak, melynek élén dr. *Endrei Henrik* igazgató-főtítkár vezeti a Chevra Kadisa ügyeit.

A közgyűlés a maga méltóságteljes hangulatában hangot adott a magyar zsidóság törhetetlen bizalmának, rendíthetetlen hazaszeretetének, a Kormányzó úr iránti hódolatának, kinek arcképét a szentegylet díszterme részére Szenes Fülöppel festették meg. Az elhangzott beszédek, melyeket alább ismertetünk, feltárták a magyar zsidóság egész gondolatvilágát: hinnünk kell, remélnünk kell, ki kell tartanunk úgy, amint azt a chevra szent tradíciói minden magyar zsidótól megkövetelik.

A közgyűlést dr. *Dési Géza*, a szentegylet elnökhelyettese nyitotta meg a távollevő *Kramer Miksa* elnök meghívásából. A zsúfolt díszteremben helyet foglaltak az előljáróság tagjai, a rabbinárus tagjai, a Pesti Izr. Hitközség előljáróságának kiküldöttjei: dr. *Boda Ernő* kormányfőtanácsos elnökhelyettes és *Eppler Sándor* főtítkár, a Pesti Izr. Hitközség előljárósági tagjai és a pesti zsidóság színe-java.

Dr. Dési Géza

elnökhelyettes szép megnyitó beszédében mindenekelőtt köszöntötte, a közgyűlés lelkes tapsai közepette, *Kramer Miksa* kormányfőtanácsost, a szentegylet ősz elnökét, kinek távolmaradását kimentette. A Chevra Kadisa — mondotta — a régi zsidó tradíciók ápolója. A chevra jelenti a múltat, — a zsidó szeretetet, a törődést az elesettekkel, özvegyekkel, az árvákkal, a betegekkel. A múltban szerettük egymást, megtúrtuk egymást, hagytuk egymást élni. Akinek képessége volt, az tanulhatott, dolgozhatott, kenyeret kereshetett. A Chevra Kadisa legrégibb, legősibb zsidó intézmény. Mielőtt még hármilyen intézmény lett volna, a Chevra Kadisa már megszületett.

Ezután dr. *Dési Géza* üdvözölte a rabbinárus és a hitközségi előljáróság megjelent képviselőit. A jelen voltak lelkes tapsai között mondott köszönetet a szentegylet lelkes előljáróinak: *Bánó Dezső*, *Beck Jenő*, *Eisemann Gyula*, *Fürst György*, *Komját Ernő*, *Steiner Marcell*, *Wertheimer Lajos* előljáróknak azért az önfeláldozó és odaadó munkáért, melyet az elmúlt évben is kifejtettek. Külön mondott köszönetet dr. *Endrei Henrik*nek, a szentegylet igazgató-főtítkárának és méltatta azt a fáradhatatlan munkásságot, melyet a szentegylet igazgatója az elmúlt évben a Chevra Kadisa nemes céljai előmozdításában kifejtett. Megköszönte az egész tisztikarnak buzgó működését.

Ezután ünnepélyes jelenet következett. A közgyűlés tagjai helyükről felemelkedtek és mély kegyelettel hallgatták azt a megemlékezést, melyet

Lunzer Pál

elnökhelyettes meghatott hangon a magyar zsidóság nagy halottjairól elmondott. Megemlékezett *Landesmann Márk* előljáróról és a többi elhunytakról. A megható megemlékezés után

dr. Endrei Henrik

terjesztette elő a szentegylet elmúlt évi munkájáról szóló

hatalmas jelentést. A jelentés előtt a közgyűlés tagjai helyükről felemelkedve ünnepelték Magyarország kormányzóját, *nagybányai Horthy Miklóst*. Hálás szívvel mondotta *Endrei* jelentése: Köszönjük a Mindenható kegyelmét és hódolattal emlékezünk meg országgyarapító kormányzó urunk őfömléltósága bölcsességéről, ki hozzásegítette hazánkat az elszakított országrészek visszaszerzéséhez.

A szentegylet ezidei jelentése rámutat a fővárosi zsidóságnak napról-napra rosszabbodó gazdasági helyzetére. Mindig újabb és újabb rétegek kerülnek nyomorba és a Chevra Kadisának újabb és újabb súlyos feladatai támadnak. Ennek dacára a szentegylet ereje végső megfeszítésével igyekezett helytállani. Megfeszített erővel és törhetetlen kitartással — mondja a jelentés — álltunk hitünk és a felekezeti szeretet szolgálatában. Majd szól a jelentés az Aggok-házáról, gyógyíthatatlan betegek Szeretetházáról, a Felnőtt Vakok Otthonáról, a Menedékházról, valamint a Szeretetkórházról, ahol összesen több mint 500 aggot és beteget ápolnak. 2028 ingyenes temetést végzett ebben az évben a szentegylet. Megemlékezik a jelentés arról, hogy a Szeretetkórház új igazgató-főorvosává dr. *Farkas Ignác* egészségügyi főtanácsost, helyettesévé pedig dr. *Nádor Henriket* választotta meg.

A nagy tetszéssel fogadott jelentés után

dr. Boda Ernő kormányfőtanácsos

szólt fel, aki a Pesti Izr. Hitközség üdvözlését tolmácsolta. Kimentette *Stern Samu* elnökhelyettest és kifejezte a Pesti Izr. Hitközség szeretetét, nagyrabecsülését a Chevra Kadisa iránt. A képviselőtestület részéről

Mezőfi Vilmos

körzeti elnök, volt országgyűlési képviselő emelkedett szólásra. Köszönetet mondott az elmúlt évben kifejtett nagyjelentőségű munkáért, mely az egész magyar zsidóság elismerését kivívta.

Ezután dr. *Fábián Béla* emelkedett szólásra. Nagy hatással ismertette a magyar zsidóság hazafias küzdelmeit a szabadságharchan és a hadviseltek nevében megköszönte a hősi emlékmű felállítását.

Dr. Földes István

hitközségi előljáró nagy hatással ismertette a szentegylet feladatát az ősi zsidó tradíció alapján.

Lunzer Pál

elnökhelyettes visszapillantást vetett a mai előljáróság és képviselőtestület munkájára, amelyet az elmúlt öt év alatt kifejtett. Rámutatott arra, hogy mit áldozott az elmúlt ciklus alatt a Chevra Kadisa intézményeinek fejlesztésére. Ezek az intézmények, melyek az egész magyar zsidóság büszkesége, az elmúlt öt esztendő alatt nőttek, fejlődtek, modernizálódtak és erősödtek. Maga a temető külső díszében többet fejlődött ezek alatt az évek alatt, mint az elmúlt félszázad alatt összesen. Adatszerűleg kimutatta, hogy a zsidó jótékony és kegyeleti munkára mennyit áldozott a Chevra Kadisa előljárósága ebben a választói ciklusban. Majd köszönetet mondott az előljáróság nevében a képviselőtestületnek és választmánynak azért a bizalomért és szeretetért, mellyel az elmúlt ciklusban részesítették.

Ezután közfelkiáltással egyhangúlag elfogadták a jelentést, a költségvetést, zárszámadást és az 1941. évi költségelőirányzatot, megválasztották a számvizsgáló bizottság tagjait, valamint a választási bizottságot. Ezzel az emelkedett hangú közgyűlés, a vezetőség lelkes megéljenzése közben, véget ért.

VIRÁGNÉ LUSTIG SÁRI: PÉSZACH VULKÁNBAN

VILÁGHÁBORÚS EMLÉK 1917-BŐL

Klári, mint párhónapos fiatalasszony csak néhány nappal előbb érkezett meg Vulkánba, ahova férjét áthelyezték. A hunyadmegyei hányaközség s körülötte az egész vidék még magánviselte a csak nemrégén dúlt nagy csaták nyomait. A Zsilvölgy még mindig csaknem harctér benyomását keltette. A vandál pusztítás leginkább a határszéli Petrozsényen, Lupényen és Vulkánon látszott meg. Hiszen a regáti románoknak csak egy dombot kellett megmászniok, hogy már Erdély megszentelt földjére érjenek.

Vulkán nyomorultnak és elhagyottnak látszott. A kis fészek máskor is aludt, de most szinte megállt benne az élet. Klári kétségbeesetten nézte a hosszú, görbe, rendezetlen és sáros utcákat, a barátságtalan parasztházakat, a bizalmatlan, gyanakvó román parasztokat. Hiszen, igaz, szörnyű hely volt ez, s az ide való áthelyezés békeidőben szinte büntetésszámba ment volna, de háború idején, mikor Klári férje, aki hányatiszt volt, s Vulkán helyett kis hija, hogy a harctérre nem került, nem volt szabad zúgolódni. Azért sem volt szabad zúgolódni, hogy lakást sem kaptak, s egy román parasztház egyetlen kiadó szobájában húzták meg magukat. S nem volt szabad zúgolódni azért sem, hogy közeledett a pészach és nekik semmijök, semmijök nem volt az ünnepre, s úgy látszott, hogy ezen az Istentől elhagyott helyen nem is lesz.

Mikor egy este ez szóbakerült közöttük, a férfi közönyösen húzta fel a vállát:

— Hát ha nem tudjuk megtartani a pészachot, majd chomecot eszünk. Az én napi 10—12 órás munkámat nem lehet éhes gyomorral végigcsinálni.

Klári nem szólt. Tudta, hogy férje bocher volt valamikor, sokat tanult és sokat tud. Nem nagyon tudta megérteni, hogy ilyenformán hogyan tudja olyan könnyen túltenni magát efféle nagyon komoly dolgokon. De nem tett megjegyzést. Magában azonban elhatározta, hogy nem adja fel a reményt. Meg fog mindent kísérelni, hogy valamiképpen mégis csak megtarthassa az első pészachot a maga otthonában úgy, ahogy azt meg kell tartani.

S másnap felfedező útra indult Vulkánba. Szomorú, lehangoló séta volt ez. Sehol egy ép ház. A megüszkösödött gerendák között, a lyukas tetőn át bezúdult a hideg eső a szobákba és csuromvizesre áztatta az ágyneműket az ágyban. A kidült-bedült falakon keresztül a szél kísértetiesen süvöltött. Az utcákon szanaszét mindenféle bútorok, összetört zongorák, szétszaggatott gyermekkocsik, hajdani otthonok féltett kincsei, szétrombolva és elpusztítva.

És az istállóvá süllyesztett zsidótemplom! Három-négy kaftános, pajeszes sápadt zsidó ödöngött körülötte, szinte megüvegesedett szemekkel, mint gyászolók a frissen han-

Tel-Aviv, Cina Dizengoff-tér

tolt sír körül. Klári is olyan fájdalmas, imbolygó árnyék lett a templom körül, mint ezek a szegény zsidók, akik egész napon át böjtölve és imádkozva keresték a szétcibált, sárbataposott, meggyalázott, szent Tóralapokat. Sírtak és jajgattak. Klári hozzájuk csatlakozott, hogy összevegyítse a maga fájdalmát az ismeretlen testvérek fájdalmával, de amazok — csak nem régen élték át egy ellenséges hadsereg véres tatárdulását — bizalmatlanul és félénken elhúzódtak tőle, az idegentől, aki ha nő is volt, nem lehetett tudni kicsoda, honnan jött és nem ellenség-e.

Klári, hogy a hideg gyanakvást eloszlassa maga körül, megszólalt azon a szomorú ízű nyelven, amelynek minden kis hangjából, mintha a zsidó galuth keserősége sikoltana. Azon a fájdalmas, zagyva, de annyi gyermekkori emléket idéző nyelven, amelyről tudta, hogy hidat fog verni közte és a kaftánosok között.

— Hobt nisch kán majre! Ne féljete... Én is zsidó vagyok.

És csakugyan... az elkínzott szemekből eltűnt a gyanakvás, de újult erővel és még lázongóbban fénylett fel benne a keserű fájdalom:

— Látja... ezt a regátiak csinálták... a templommal... A mi kis öreg, drága templomunkkal!

És aztán elkísérte a kaftánosokat a temetőbe, ahol a beállott este gyöngyszürke, szomorú félhomályában kis kopott ládikába zárva eltemették a meggyalázott és keserves könnyekkel ezerszer megmosott szent Tóralapokat.

A gyászoló zsidók ruhájukat megszagatva, jajgatva vetették magukat a földre és olyan mondhatatlanul szenvedtek, hogy majdnem eszüket vesztették. Két zsidónak karjában egy-egy megmentett Tóra feküdt. Ezeket is elhozták magukkal, hogy jelenlétükkel megtiszteljék széttépett, megszégyenített társaikat.

Klárinak patakzott a könnye. Most érezte csak igazán, hogy minden zsidó egyetlen nagy családnak tagja és Ő, aki pár nap előtt még azt sem tudta, hogy élnek-e zsidók egyáltalán Vulkánban, most mint gyászoló családtag maga is ott zokog egy szent sír fölött, mely neki éppen olyan drága családi kincset nyelt el, mint amilyen drága családi kincse volt a meggyalázott Tóra a többi testvérnek.

A temetés után Klári és a vulkáni zsidók összemelegedtek. És megtudta tőlük, hogy a pészachot úgy megtartani, ahogy kell és szokás, most lehetetlen Vulkánban. A tehetősebbek elmenekültek olyan vidékre, ahova még nem ért el a háború pusztítása. A legszegényebbek, akiknek nem volt hova és miből menekülni, itt maradtak és elvanak készülve rá, hogy esetleg koplalással ülik meg az idei pészachot. Hús nem lesz, mert a metsző is elmenekült, macesz és bor nem lesz, mert honnan is lenne?... Krumpli az lesz. És az is étel. Isten dicsőségéért nyolc napig krumplin is ki lehet bírni.

És eljött pészach és nem volt széder. De sem ekkor, sem később a nyolc nap alatt nem kérdezte meg Klári az urát, hogy hol és mit eszik. S mintha csak összebeszéltek volna, a férje sem kérdezte meg Kláritól, hogy hol és mit eszik a nyolc nap alatt. A fiatalasszony hallgatott és naponta sűrű könnyhullatás között fogyasztotta el a pészachi ebédjét: tojást, tejet, héjában főtt krumplit. De nem sanyarú kosztját siratta. Az első pészachot siratta, az első széderestét a maga otthonában, kettesben a férjével, az első igazi nagy családi ünnepet, amit olyan szépen kiszínezett és kitervelt magában. S jöhetnek még gazdag és dús pészachok, fényes és vidám széderesték, minden hiába! Az első soha nem pótolható. Azt elvette tőle a háború.

Az első széderestét elvette tőle a háború, de adott helyette könnyet bőviben. Egy napon Klári csodálkozva kezdte észrevenni, hogy miféle különös, fehéralapú, fekete-züstcsíkos kásmirszoknyát viselnek Vulkánban a paraszt-

asszonyok. A csodálatos népviseletnek hamarosan megglelte a magyarázatát, amint szerét ejthette, hogy megtapogassa az egyik parasztasszony szoknyáját. Klári kétségbeesetten ismerte fel ezekben a szoknyákban a templomból kidobált, megcsúfolt, szegény taliszokat. Sírva fakadt, mikor a szent imaköpenyeket bűnös asszonyi testeken látta meg. A szent imaköpeny, melynek hivatása az lett volna, hogy egykor hűséges, jámbor gazdája holttestét ölelje körül és utolsó útján az öröklétbe kísérje őt, akinek vállát ezen a földön egy keserves, nehéz zsidó életen át takarta ima közben! Olyan fájdalom fogta el, mint mikor a templom udvarán kísértetiesen hajlongó, sápadt, görnyedt zsidókat pillantotta meg, aki a sárbataposott Tóralapokat keresték.

Klári végre megszólított egy román parasztasszonyt:

— Nem adnád el nekem a szoknyádat?

— Miért ne! Mit ad érte? Jó meleg ám, tiszta gyapjú!

— Majd cserélünk valamivel.

Az első szoknyát egy finom damasztabroszért szerezte meg magának Klári. S később, naponta újabb és újabb szoknyákat cserélt el, hol egy lepedőért, hol párnahuza- tokért, női fehérnemű darabokért, vadonatúj, anyai szeretettel összeválogatott kelengyéje finom, értékes darabjaiért.

S pészach utolsó félünnepének estéjén, Klári megrendezte a maga külön kis temetését. Az izzó kályha előtt ült és sápadt, merev arccal egyenként dobálta bele a lángokba a parasztasszonyok derekáról visszaszerzett taliszokat.

Fényes, fehér lánggal égtek az imaköpenyek, halkan, mélabúsan duruzsoltak égés közben. Fehér lánggá lettek, mert az áldozat tüze megtisztította őket, s duruzsoltak, mert a sok sok beléjük temetett ima a fehér lángok fehér füstjében felszabadulva repült fel az Ég felé...

Klári pedig belebámult a fehér lánggal lobogó tűzbe. Furcsa, imbolygó árnyakat látott benne. Hajszolt, alázatos, kis zsidókat, akik menekülés közben a fagyos országúton kidőltek és most nincs, ami beborítsa sokat szenvedett szegény, kihűlt testüket. A végeláthatatlan menetben görnyedt alakok sorakoztak, beteg öregek, fáradt asszonyok, nagyszemű, nyöszörgő gyermekek, akik éhesen, fázva, egyre csak meneteltek, meneteltek.

Már az utolsó darab taliszt is elnyelték a lángok. A tűz egészen elhamvadt. Klári tenyerébe hajtotta fejét és nem gondolt semmire. Csak nagyon fájt a szíve. És lehúnyt szemhéjai előtt, mintha lángoló betűkkel rajzolódott volna ki néhány szó, hogy beleégjen agyába és soha semmi onnan ki ne tudja mosni:

1917... világháború... első pészachom... Vulkánban.

VASVÁRI ISTVÁN VERSEI: TIZENKET LÉPÉS HOSSZÚ BOLT. A kitünő tehetségű fiatal költő legújabb verseskötetében a látomás erejével kelti életre a kisemberek, a kis-zsidók küzdelmeit a mindennapi kenyér után. A zengő, pompás ritmusú versekben lüktetőn árad a hétköznapi hőseinek könnye és mosolya. A boltos, aki sőt és paprikát mérve Olaszországról és Afrikáról álmodik s aki bár néha börtön-sétának érzi a tizenkét lépés bolthosszát, mégis ott marad és kitart, mert „*Itt porlad anyám, kishúgom...*”. Az „*Őszi tárlat*” remek színes kis képei a „*Pitymalat után*” ködös és mégis mély meglátásai, az „*Egy percre csak*” drámai erejű nosztalgája — kiforrott, igazi költőt revelálnak Vasvári Istvánban. Azok a versei, amelyekben a bántottakról és azok hazaszeretetről ír és fájdalmas döbbenetét festi meg, amelyet az oktan gyűlöléssel szemben érez, — erőteljesek és sokszor megrázó hatásúak. A kötet legszebb verse a „*Mocsár*” című, melynek újszerű szóképei, — „*Néhány kopott fa rózsa csontos öklét...*”, meglepő gondolatfordulatai: „*A vihar ütésre sem méltatja arcom...*”, — valóban örömet okoznak a tiszta lírát kedvelőknek.

Barát Endre

KÉT PÁLYÁZAT

Igen jóleső érzés a mostani viszonyok között is tapasztalni, hogy az ifjúság szellemi élete ápolásának oltárán a tűz nem alszik ki, a viharok nem olthatják el, amint ez kiderül többek között abból a két ösztöndíjas versenypályázathoz, amelyet egyrészt a pesti neológ hitközség, másrészt a budapesti orthodoxia kitűzött a tanuló ifjúság számára. Az utóbbi verseny érdekes és jellegzetes. A budapesti orthodox hitközség keretében ugyanis igen buzgó tevékenységet fejt ki a „Hizoharu“ egyesület (népiesen: „Hizohárű“), amelynek célja a vidéki talmudi iskolákon, a jesivákban tanuló budapesti ifjak támogatása. Előremene-telük és szorgalmuk fokozására az egyesület az eddig a hazai orthodoxiában szokatlan modern eszközt is felhasznál és pályázati ösztöndíjakat ír ki. A mostani alkalommal kijelölt tananyag három részre oszlik. Az első csoport anyaga a törvénykódexek irodalmából van véve és magában foglalja a kegyszerek (tefilin, mezuzá) készítésének szabványairól szóló, valamint egyéb a talmudtanításban fontos alaptételeket magában foglaló részleteket (jajin neszech). A második csoport leginkább azokat a talmudi traktátusokat emeli fel, amelyek tanulmányozása által a kódex-irodalomban kijelölt anyag forrásaikhoz jut a pályázó. A kijelölt tananyagban a Biblia szövegéből az első próféták könyvei is szerepelnek, még pedig Rási-kommentárral és az ismert „Meczudasz“ magyarázattal, továbbá a Tóra bizonyos heti szidrái a hozzávaló halachikus magyarázatokat tartalmazó Rasi-kommentárral. A pesti hitközség versenypályázata nagyjában szövegfordítás, az összes bibliai könyvekből, tehát egységesebb, mint az orthodox pályázat, de viszont az utóbbi (iróniának tetszik) tudományosabb, sokkal módszeresebb és magasabb követelményeket támaszt.

Ha egybevetjük ezt a két pályázatot, valóban két el-lentétes világ tárul elénk. Egyrészt a Biblia szövegének szigorúan tudományos, az egyszerű értelemezhez ragaszkodó fordítása van kitűzve, orthodox részről pedig még a Biblia elbeszélő könyveit is csupán kommentár szemüvegén nézik. Érthetetlen is, hogy a Hizoharu nem tartja szükségesnek, hogy növendékei a nagy szónokló próféták könyvéből vett haftarákat megismerjék a hagyományos irodalomban talál-ható magyarázatokkal együtt (Jalkut Simeoni). A kissé hozzáértő is megállapítja, hogy a talmudi disciplinánál min-dig a forrásokhoz vezetnek a pályázókat, de viszont azt a lehetetlen követelményt támasztják az alsóbb fokon, hogy pl. a III. könyv Rási-kommentárját teljesen megértse az idevonatkozó talmudi és midrási források nélkül. Az a mód pedig, hogy a prófétai könyvek szövegét együtt fog-ják magyarázni a „Meczudasz“ kommentárral, olyan, mintha a gimnázisták vizsgáznának Horatiusból a hozzáírt prepa-rációs „puskákka“ együtt.

És most nézzük a neológ bibliai pályatételeket. Alkal-masak-e arra, hogy a közösség aktív és hozzáértő tagjaivá neveljék a pályázókat? Hol találkozunk az átlagos neológ ember a Biblia szövegével? A templomban, ahová szomba-tonként, ünnepnapon vagy egyes alkalomkor elmegy. *Ez lenne a helyes szempont a bibliai szövegek kiválasztásánál*, ha nem tudósokat, hanem komolyan érdeklődő laikusokat akarunk nevelni. Más komolyabb neológ közösség nincs, mint az imádkozó gyülekezet. Ezzel kapcsolatban a pályá-zóknál a liturgiai jártasságot kellene elősegíteni. *Szidra, szidur, haftora, ebből vizsgálazzék a neológ ifjú.* Mert, aki annyit tud például Jesajából, hogy alaposan ismer gondola-tilag és szövegileg egynéhány haftórát, ez már annyit tud, amennyit a művelt neológ zsidónak tudni kell s amely tu-

dás alapján lelkes, vallásos zsidó lehet. Nehéz szövegek, vi-tás magyarázatú kifejezésekkel telített bibliai részletek csak a filológusra tartoznak. Jó könyvének szépségét például fordításból is meg lehet ismerni.

Adjuk oda a két pályázat anyagát egy hozzáértő ke-resztény ember kezébe! Megállapítaná, hogy az orthodox tananyag visszatükrözteti a kimondott farizeusi irányzatot, ahogy a farizeus szót általában használják, mert kiderül: *kerüli az egyszerűt, fenségeset, hanem eleme a belemagya-rázás és a kazuisztika.* A neológ tételnél méltányolná a Biblia szövegének fordítását, de bizonyára kérdezné: *hol a zsidó jelleg?* Ha egy orthodoxnak odaadnák a neológ tété-leket, kijelentené, hogy: *ez tulajdonképpen karaita program, mert szóbeli Tóra nélkül nincs zsidó tudás*, mert a tradíció tíz éves korban már előírja a Misna tanulmányozását.

Ettől eltekintve a két pályatétel közös eredendő hibá-ban rejlik: *idegen a mai zsidó élettől.* Az orthodoxia felé meg kell állapítani, hogy nyelvtani tudás nélkül nincs szövegolvasás és egy kis „dikduk“ fölöslegessé teszi a „Meczudasz“-t. A neológ szöveg-pályatétel akkor lenne iga-zán rendszeres, ha az alsó fokozatokban az „ivrit“ (az élő héber) ismerete volna a cél és ezen épülne fel a szövegolva-sás, amely azután csak élvezet volna.

Ha a legközelebbi ösztöndíjak kiírásánál orthodox részről abból indulnak ki, hogy *a dikduk még nem neoló-gia*, az utóbbi pedig belátja, hogy *az ivrit nem azonos a politikai cionizmus melletti hitvallomással*, akkor a pályáza-tok jobban szolgálják majd a kitűzött nemes célt.

Dr. Richtmann Mózes

KISTELEKI EDE:

PÉNTEK ESTI ÁJTATOSSÁG

— A költő hagyatékából —

*Legvégső óhajom már téged áhít,
S megtisztult életvágyam kezdete,
Szívem oltártüze feléd világít,
S dalom chorusból áradó zene.*

*Lelkemből száll, miként a tömjénillat
A sugaras magasba, gondolat,
És megtalálalak, immár nem hívlak,
Te táplálsz olthatlan lángomat.*

*A szó hő ajkamon imává válik,
Az égi üdvöt hozva mámorul,
Ami ábránd, betel a valóságig,
És való álommá finomul.*

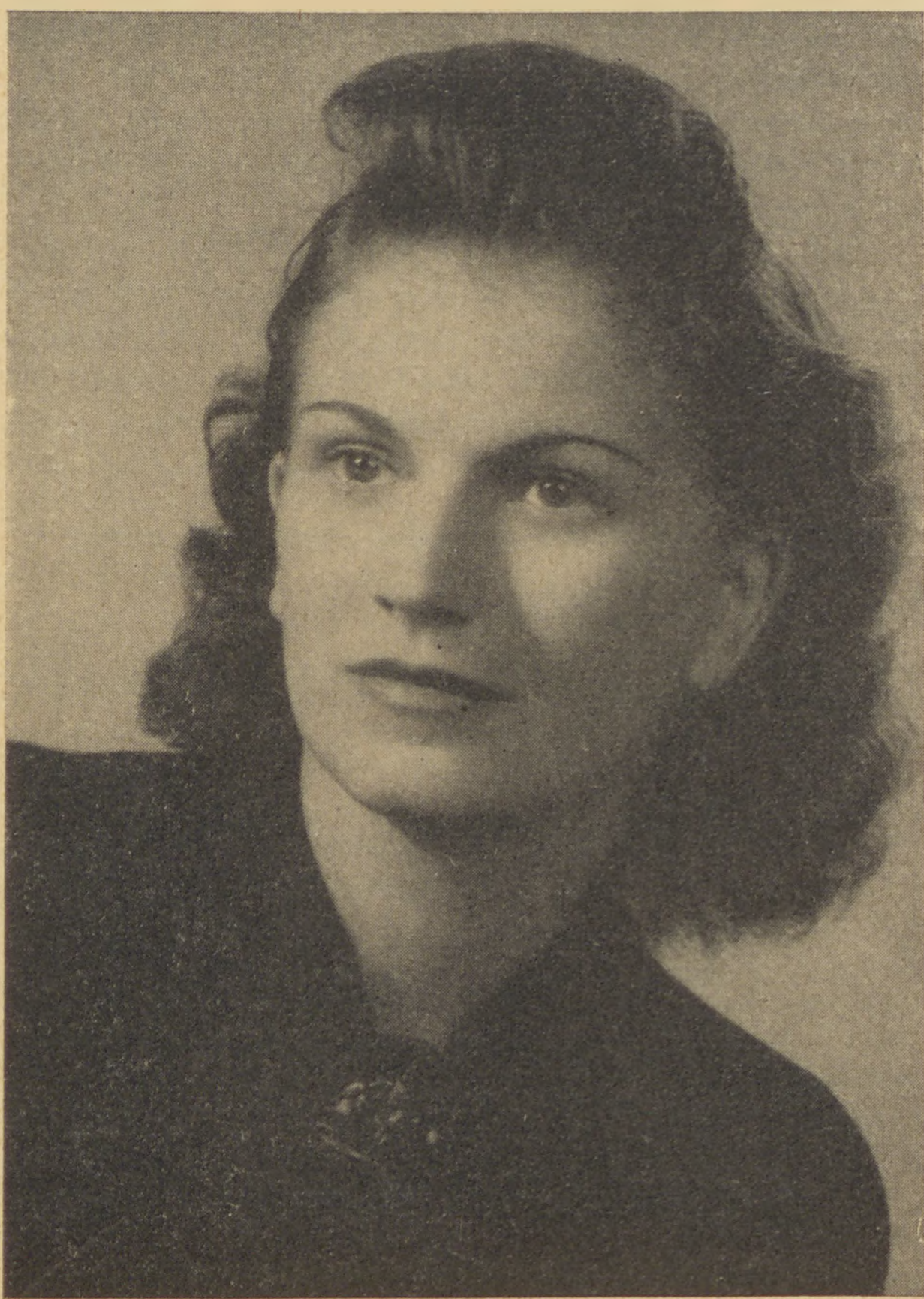
*E lét egy szebb világba átvarázsol,
Hozsanna hallik s az a fény fogad,
Rezgéstelen, mely árad a világból,
Melynek zenitjén látom trónodat.*

*Menvén, közelebb hozzád már nem érek,
S jövőn dicsőör övedzi homlokom,
S nincs távozása tőled a mesgyének,
Mely átnyúl rajtam, földi vándoron.*

KRÓNIKA ÉS SZEMLE

PALOTAI ERZSI ERDÉLYI ESTÉI. *Palotai* Erzsi nemrégiben Nagyváradon, majd pedig Kolozsváron mutatta be legjelentősebb számait. „*A bábaszéki zsidó*“, „*Az ár ellen*“, „*A gólyához*“, az „*Éjjéli jajkiáltás*“ oly korszerű megszólaltatója a váradi és az erdélyi közönségben hasonló visszhangot keltett, mint a főváros és az ország többi városának publikumában; a „*Nagyvárad*“ a magyar zsidóság szellemi megújulásáról ír e fellépésekkel kapcsolatban.

Palotai a szíve gyökeréig lobogó szenvedély stílusával hozza a szöveget, anélkül, hogy akárcsak egy szótag értelmét is elejtené. Ritka jelenség ez oly korban, midőn a „szavalóművésznők“ egyre ijesztőbb légiója egész mondatoknak szenvedő és rivalgó szétkenése, sőt elsinkó-fálása árán adja tudtunkra „temperamentum“-át. *Palotai* Erzsi versmondó révülete teljességében is, ösztönös alázattal minden rábízott költői szó iránt: minden szónak megmutatja a lelkét! S ahogy az igazi költő szava a lírában is mindig drámai, *Palotai* Erzsi versmondása is bizonyos fokig

Palotai Erzsi (Foto Heidelberg)

mindig dráma, melynek szereplői: ő maga, a költő átélése és a tömegkatasztrófák mai szélvészzeitől súrolt közönség.

Tehetsége mindazonáltal általánosabb lehetőségek felé mutat; s erdélyi szereplése alkalmából talán időszerű erről egy-két szót lejegyezni. Nemrég, az *OMIKE*-színpadon felújított *Molnár*-darab commedia della artés főszerepében is ragyogó sokrétűséget sejtetett. Lényének felülső, játsszibb elemei nagy tragikai feszültségek kohóját fedik... s bizonyára csak egy új kor, egy változott tér és egy szerep robbantó alkalma kell, hogy e nagy tűz kicsapjon s egy drámai színész nő álljon előttünk az időben. Előre jelzi ezt a legutóbbi évek versmondói teljesítménye, amellyel *Palotai* Erzsi mély, érzékeny és egyre gazdagabban kibontakozó tehetsége megajándékozott bennünket. *Berend László*

UNGÁR ÁRMIN EMLÉKEZETE. Az 1941-es háború után támadt rendkívüli nyugtalanító idők megingatták a pesti zsidóság intézményeit és amikor bekövetkezett a pesti hitközség rekonstruálása, e munkában jelentős szerep jutott a pesti izr. hitközség tagjai kebelében alakult hagyományhű csoportnak. E csoport közreműködése révén a pesti izr. hitközség számos intézményt létesített, mellyel a zsidóság belső értékeinek felismerését, a szertartások ősi tradicionális alapon való megtartását elősegítette. A vallási megújulásnak e korszakában *Ungár Ármin* állott elsősorban a küzdők között és végezte eredménydúsan feladatát. — Amikor *Adler Gyula*, a Pesti Chevra Kadisa néhai elnöke megvált elnöki tisztségétől, az *Áhávász-Réim* elnökségéről is lemondott és utána ezt a tisztséget *Ungár Ármin* viselte több mint egy évtizeden át.

Üzleti elfoglaltsága sokszor elszólította a székesfővárostól, Erdélybe, Nagyváradra, ahol üveggyári vállalatát igazgatta. Ahol csak megjelent, megéreztek, hogy egy rendkívüli egyéniséggel állnak szemben. Ha valahol békétlenség uralkodott, nagy tekintélyével és felülemelkedettségével helyreállította az egyetértést, — tapintatával legtöbbször mindkét fél melegezésére.

A templomi tradícióknak hű őrzője volt és mélyen átérezte az *Áhávász-Réim* tradicionális munkásságát és buzgó törekvéseivel mindig azon volt, hogy a jó ügynek barátokat szerezzen. Elnöklése alatt szilárdult meg és növekedett az *Áhávász-Réim*. Mikor a körülmények úgy adódtak, hogy hónapokat kellett a székesfővárostól távol töltenie, tisztségéről lemondott. Az egyesület közgyűlése ekkor érdemeinek elismerésül egyhangúlag díszelnökévé választotta. Erdélynek szerencsés visszacsatolása után vállalatát likvidálnia kellett, mit szerencsésen meg is oldott, azonban ezirányú buzgó munkálatai közben súlyosan megbetegedett és kéthavi szenvedés után elhalálozott.

Elhunytával elárvult családja, amelynek büszkesége volt. Gyászolja őt a nagyváradai származású *Munk*-család, amelyből hitvestársa származott, akivel közel félszázadon át boldogan élt. Gyászolják őt a székesfővárosi zsidóság hagyományhű rétegei és az *Áhávász-Réim* egyesület. —

Hübsch Alfréd

A BERECSZÁSZI HITKÖZSÉG nagy érdeklődés mellett újból dr. Székely Béla főorvost választotta elnöké.

A vezetőségbe jutottak még Hartmann Áron és Rosner Lipót kereskedők, mint alelnökök.

Templomgondnokok lettek Salamon Ignác és Schönbberger Lajos. Ellenőr Goldberger Mór kenyérgyáros.

BEREND LÁSZLÓ ÉS HERZ LILY ESTJE. A zene és a vers belső rokonságát művészien demonstrálta a kiváló zongoraművésznőnek, Herz Lilynek és a kiváló költőnek, Berend Lászlónak, a *Goldmark-teremben* megtartott közös estje. A műsort *Komlós Aladár* szellemesen érdekes előadása vezette be. Herz Lily ezúttal is ragyogó színpompával érzékelte *Chopin* hűvös drámaiságát, *Liszt* hő életaradását, a zsidó szerzők közül *Toch* grimaszos vidámságát és *Friedmann* Ignác táncos, pajzán hangulatvilágát. *Berend* László és *Kelen* Hugó közösen írt, mély szimbolikájú zenedrámájában, a „*Fák a szélben*“ ciklus versszólamában *Beregi* Oszkár érhangja s kristályosan kihozott melodikai árnyalásai ragyogtak fel; a két hangszerszólamot *Kelen* Hugóné és *Faragó* István játszották bensőséggel. *Berend* László egyéb, különösen az „*Éjjéli jajkiáltás*“-kötetből kiválasztott megragadó verseit *Gerő* Erzsi, *Horváth* Ferenc és *Palotai* Erzsi szólaltatták meg átéltető, nagy erővel; utóbbi hét ízben szólította a publikum a függöny elé. *Rózsa* Vera legkivált *Rachmaninov* és *Lányi* egy-egy dalával aratott ismét megérdemelt, forró sikert. Legvégül maga *Berend* László olvasott fel egy szép legendát. A *Goldmark*-termet zsufolásig megtöltő, zsidóságunk szellemi életének színe-javát reprezentáló közönség meg-megújuló tetszésnyilvánításokkal adott kifejezést lelkesedésének.

Gépirást, másolást olcsón vállal jó családból való izr. úrilány. Steiger Jolán, VII., Király-u. 41.

LOHR MÁRIA „Kronfusz“ vegytisztító és kélmefestő

Gyár és központ:
VIII., Baross-utca 85
Telefon: 13-02-37
14-43-02

„A GYERMEK ÉS A MESSIÁS“ — MOHÁCSI JENŐ ÉS KELEN HUGÓ LEGENDÁJA —

Néhány hét előtt ünnepi esten vettünk részt. A „Ráskai Lea“ leánygimnázium vallásos hangversenyt rendezett, valamennyi vallásos kör enek- és zenekarának közreműködésével és ez az est valóban ünnepivé emelkedett musorával és uralkodó szellemével. Jóleso örömmel látjuk újra és újra a vallásos körök fiatalságának triss, egészséges és amellet örök eszményekkel áthatott szellemét, dicséretére ennek az ifjúságnak és dicséretére irányító vezetősegenek. De a meglepetesen túlmenő élményünk az est központi műsorszámára volt: a címben jelölt legenda, Mohácsi Jenő költő műve Kelen Hugó zenéjével.

„A gyermek és a Messiás“: legenda, amely anyagát a szédereste misztériumából veszi. A beteg gyermek, a test és a vágyakozás lázában, maga is részt kíván venni a szédereste ünnepen. Az aggódó szülők végre is engednek a gyermek vágyának és az mohón, csillogó szemmel falja az est csodáit. Lázas ágyában a hallottak hallucinációjává, a látottak látomássá csigázódnak és a látomás a Messiás alakjában jelenik meg elhaló szemében, a Messiásében, aki fel-emeli és magával viszi — a halálba.

Operai és oratórikus elemek találkoznak a műben. Oratórikus a cselekménykísérő angyal beiktatása, akinek költői szavai nyomon követik az ünnep jelentőségeit és a gyermeki lélek mozgalmait. E szavak költői foglalatából gyengéd fénnel emelkednek ki az apa, anya és a gyermek alakja, szólói és a gyermekkar hangulatfestő éneke. A versek magyaros zengése, az ősi nyolcasok magyar veretében természetes keretet találó zsidó tartalom: forma és tartalom teljes összhangja a szöveg érdeme. A zene a magyar és zsidó elem összhangját talán még magasabb szinten és mélyebb forrásokból idézi fel. Eszközei a legegyszerűbbek; puritán zene- és énekkara, a dallamvonalak expresszív közvetlensége, az átélés kohójában ötvöződött hangulati és érzelmi egység, mely sehol meg nem törik, csak színesedik és forrósodik — epikumból lírává és lírából drámává: a zene kiválósága. Szöveg és zene egybeforrottságában sehol sem marad el a kivétel a szándéktól. Nemes mű, szerencsés és őszinte inspirációjú mű, melyet a hallgatóság mély megindultsággal, a reagálás szokatlan közvetlenségével fogadott.

A nagysikerű bemutató hatására az OMIKE MŰVÉSZAKCIÓ azonnal műsorába illesztette a művet és eddig két előadásban vitte szélesebb közönség elé a bemutató szereplőivel, de művészi rendezésben, stílusos és bensőséges színpadi kerethen. Ezek a szereplők: a vendégszereplő „nagyok“: Solt Ibolya az anya, Pál Jenő az apa szerepében, a „kicsik“: Sándor Judit az angyal szavaiban és a remek „főhős“, a gyermek: Brenner Harry. Az enek- és zenekar betanítása és vezénylése Koltai Ferenc érdemes munkája, a rendezésért az OMIKE színpadán Bálint Lajos avatott tudását illeti dicséret.

dr. László Zsigmond

Ú J K Ö N Y V E K

HOFFMANN M. S.: „URI CAFON“. (Könyv a palesztinai településről.) Köztudomású, hogy a szigorúbb ortodox hitelt valló zsidóság nagy tömege vallási szempontból ellenzi a cionista mozgalmat. E mozgalommal kapcsolatos vallási aggályai közül itt csak azt a naív hiedelmet említjük meg, hogy a zsidóságnak Palesztinában való tömeges letelepítése a messiási kornak időelőtti erőszakolását jelenti. Már pedig Izrael megváltása az isteni gondviselés ügye, abba nem szabad cselekvően beleavatkozni, hanem várni kell türelemmel és bizalommal, míg Isten megkönyörül rajta és csodás kísérő jelenségek között elküldi számára a Messiást.

De a jámbor túlzók között is sokan vannak már, akik ha el is utasítják a politikai cionizmust, azonban a palesztinai telepítést a mai viszonyok között mégis szükségesnek tartják, mert a zsidóságra nap nap után ránehezedő elviselhetetlen nyomáson egyedül ezáltal remélnek némi enyhülést. Szerző pedig a rabbinikus irodalomból merített gazdag adatokkal egyenesen azt bizonyítja, hogy a palesztinai telepítés kimondottan jámbor cselekedet, sőt vallásos parancs.

Erről a témáról ugyan már többen is írtak és bővebben is. Sőt egyes tudományos művekben összeállították a talmudi-midrasi és a későbbi rabbinikus irodalomból a Palesztinára és az odatelepítésre vonatkozó összes adatokat. Köztük kimagaslik a budapesti Rabbiképző intézet világhírű rektorának, Guttmann Mihály profeszornak nagyszabású munkája, mely a „Clavis Talmudis“ enciklopedikus nagy művének egyik kötetét képezi.

E művek szerzőit azonban többnyire inkább tudományos érdek vezeti, az észhez szólnak az értelem higgadt eszközeivel, céljuk csupán az igazság megállapítása. Szerzőnk ellenben héber nyelven írt művében ezekről az igazságokról meg is akarja győzni olvasóit. Ő a szívünkhöz szól az érzelem meleg, megejtő hangján és szinte érezzük minden sorában annak a szeretetnek lázas lüktetését, melyet a palesztinai telepítés szent ügye iránt táplál. Ennek a szükségét és egyedüli lehetőségét hirdeti az igazság meggyőző erejével, vallásos lelkesedéssel és a jövőbe vetett hit rajongó bizakodásával. A mű kis terjedelmű ugyan, de gazdag tartalmú és mint értékes, élvezetes és lelkesítő olvasmányt melegen ajánlom a héberül olvasó nagy közönségnek.

Dr. Klein Ábrahám

DR. WEISZ MIKSA: NÉGY BESZÉD. (Orosháza, 1940.) A szerző összegyűjtött beszédeit Kiss Arnoldnak ajánlotta. S valóban e beszédekben a szerző Kiss Arnold méltó tanítványának mutatkozik. Lendület, hit, zsidó érzés és hazafias lelkesedés hatja át e beszédeket.

Előjegyzéseket az 1941-42. iskolaévre elfogad az

Angol-Magyar Leánynevelő Dr. B.-né Krausz Hilda internátusa

Budapest, XIV. Ida ucca 3 (Városliget) Tel.: 496-313.

Az Abonyi-utcai zsidó gimnázium és ipariskola, valamint egyéb iskolák közvetlen közelében.

A kitűnő HOFFMAN-féle orth. vendéglőben

változatos, finom menü mérsékelt árban. Lakodalmakat vállal
elsőrendű kivitelben. Erdélyiek és felvidékiek találkozóhelye.

BUDAPEST, VI., RÉVAY-UTCA 4-B. TELEFON: 123-843

SZIRÁK/MÁRTON DALAI. Zengő, szép dalok egész sorát találhatjuk Sziráki Márton kottásfüzetében. A szerző egyébként a magyar-zsidó oktatásnak régi érdemes munkása. A tanár-zeneszerző dalai hangulatosak, mély lírai átérzés fűti őket s igen hatásos előadásszámok. A verseket, melyekre zenét szerzett, igen jól választotta meg. *Petőfi, Czuczor, Tóth Kálmán, Feleky Sándor* költeményein kívül a szövegírók sorában találjuk *Sziráki Erzsébet, Timár Magda, Pusztay Károly*, stb. nevét. *Timár Magda* édesbús szövegei egy tiszta női lélek tükrét adják, különösen alkalmasak *Sziráki* zenéjére. A legszebb: „Fölém hajlik a homály...” (b. e.)

NÉGY KÖNYV

BARÁT ENDRE: HONTALAN. (Elbeszélések, Bp., 1941.) *Barát* Endre magyar zsidó író és költő. Mondanivalója van a magyarság és zsidóság számára. „*Látástól-vakulásig*” című regénye a magyar föld elesettjeinek életét mutatja be. „*Védőbeszéde*” a zsidó fájdalmai, keserőségek és remény-ségek tolmácsolója. Új kötetében a „*Hontalan*” címen összegyűjtött elbeszéléseiben, a jellegzetesen zsidó és az általános emberi szenvedések s kiábrándulások írójaként mutatkozik be. Alakjai a kőkorszakban, a középkorban és napjainkban élnek: foglalkozásra és népiségre nézve a legkülönbözőbb csoportokhoz tartoznak: vannak köztük címírók, száműzött orosz hercegek, könyvelők, batyus-zsidók, olasz gettók ijedt és rettegő öregei. E szürke és lelkesítő eszmények nélkül élő peremberek, kiknek semmi és észre nem vett életét az író egyszerű eszközökkel, a kifejezés és ábrázolás biztosságával rajzolja meg, minden különbség ellenére, valahogy ugyanazon hangyaholyhoz tartoznak: a hontalanokéhoz, akik valamilyen okból hontalanoknak érzik magukat e földi téreken: országokban, társadalomban és osztályokban. Csetlenek-botlanak s egy véletlen eliráson kitörnek a nyakukat, mint Hein bácsi. Ez elbeszélések az élet forrásából buzognak fel, fordultatosak, izgalmasak s majd mindig kihegyezett csattanóval végződnek. A gyűjteményből kiemelendő a „*Két lépcsőfok*” című elbeszélése, amely nyugodt előadásmódjával, *Mauriac* hőseire emlékeztető alakjaival, s a kitűnően sikerült lélekrajzzal, *Barát* Endre legjobb írásai közé számítható.

A ZSIDÓ NÉP JÖVŐJE. (Bialik-könyvek, Bp., 1941.) A „*Bialik-könyvek*” célja, hogy a magyar-zsidó értelmiséget tudományos színvonalon álló, szakemberek által írt tanulmányokon keresztül megismertesse az egyetemes — a hazai s a palesztinai — zsidóság izgató kérdéseivel, azokat minden szempontból megvilágítsa s ily módon érje el azt, hogy a válságba került s bizonytalanságoktól gyötört

zsidóság megismerje önmaga helyét a világban, a társadalomban, magában a zsidó közösségben: — így határozta meg *Schnabel* László, a „*Bialik-könyvek*” kiadója a füzetek feladatát. Az első szám minden szempontból megfelel e célkitűzéseknek. *Marton* Ernő főszerkesztő „*A zsidó nép jövője*” címen írt nagyvonalú tanulmányában fejtegeti azokat a veszélyeket, amelyek a zsidóságot fenyegetik. A „*gálut*”-ot új, érdekes és bátor hangon rajzolja meg. Megállapításai eredetiek és ötletesek: kíváncsú lenne, hogy a zsidó értelmiség komolyan foglalkozzék vele. *Junger* Ben-Mose: *Az új magyar nemzetszemlélet és a zsidóság* című eszmefuttatásában *Joó* Tibornak a *Magyar Nemzet-szemlélet* c. műve alapján rajzolja azt a kíváncsú állapotot, amely felé a szentistváni birodalmon belül a zsidóságnak haladnia kell. Kitűnően ismeri az idevágó szakirodalmat. *Gartner* Mose: *Egy útban lévő állam belső problémái* címen ismerteti azokat a harcokat és nehézségeket, amelyek az épülő országban jelentkeznek. Cikke különösen az elfogult pártembereket kell, hogy gondolkodóba ejtse. Dr. *Róth* Siegfried: *Az 1941. évi január 31-i népszámlálás jelentősége zsidó szempontból* című tanulmányát tárgyilagos hangja, komoly felkészültsége a szakirodalom értékes nyereségévé teszi. A füzetet a legújabb palesztinai eseményekkel foglalkozó „*Szemle*” egészíti ki. Érdeklődéssel várjuk a következő füzeteket.

DR. SCHEIBER SÁNDOR: ÁMOSZ NYOMÁBAN... (Dunaföldvár, 1941.) A dunaföldvári izr. hitközség fiatal, tudós főrabbiának székfoglaló beszédét tartalmazza e csinos és izléses kiállítású füzet. E beszéd, mint írásmű is figyelmet kelt: csiszolt, gondosan kidolgozott mondatok, sokoldalú műveltség, nagy olvasottság és a Szentírás szellemében való áhitatos elmélyedés jellemzik. Minden tekintetben egy átlagon felüli, nagy reményekre jogosító szónok értékes megnyilatkozása.

DR. KLEIN ANDOR: TESTVÉREM VÁRLAK!... (Szeged, 1940.) Dr. Klein Andor abonyi főrabbi egy különleges munkásszárad számára rendezett péntek esti istentiszteleteken mondta el e szép képekkel és hasonlatokkal átszőtt beszédeket. Vigasznak, bátorításnak szánta őket. Céljukat el is érték. Nagyon hatásos beszédek.

Gervai Sándor

HALÁLOZÁSOK.

Mélységes részvét mellett temették el június 8-án, vasárnap Kiskúnfélegyházán *Feuer Illésné* sz. *Róth Szidóniát*, aki az ottani congr. izr. Kegyeségi Egylet (Chevra Kadisa) köztiszteletben álló elnökének közismerten jótékony tevékenysége volt. A megholdogult koporsója felett dr. *Kalmár* György csongrádi főrabbi mondott szívhezszóló gyászbeszédet.

BOROS és KOHN Cégtulajdonos **BOROS JÓZSEF**
SIREMLÉKEK nagyraktára kizárólag: Budapest, VII.
DOB-UTCA 2
(Károly-köruti sarokház)
Telefon: 227-096
Modern fedőlapos virágvázás siremlékek

**OLCSÓ
ÁRAK**

Felelős szerkesztő és kiadó: DR. PATAI JÓZSEF

Kiadóhivatali igazgató: VIRÁG GYULA

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V., Vadász-u. 11.

Hungária Hirlapnyomda R. T. Budapest. Felelős: Bánó Lehel igazgató

Engedélyezve: 20700/1938 XII M. E. sz. alatt

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Internátus

fiuknak és leányoknak, minden iskolatípus, a zsidó gimnáziumok és ipariskolák közelében, egész és félbentlakással, a városligeti villanegyedben,

XIV., Szabó József-utca 14. Telefón: 227-732.

Ismétlő tanfolyam bejárók részére.

DR. FRENKEL BERNÁT vallás tanár zsidó nevelő intézetében

KISTELEKI EDE EMLÉKÜNNEP. Kisteleki Ede, a jeles költő halálának tizedik évfordulója alkalmából tisztelői szép emlékünnepélyt rendeztek május 25-én az Otthon Irók és Hírapírók Körének dísztermében. A gazdag műsor során a megnyitó emlékbeszédet dr. Sziklay János mondta. Dr. Rubinyi Mózes ünnepi tanulmányt olvasott fel a költőről, Bartos Gyula, a Nemzeti Színház örökös tagja pedig Ábrányi Emil, Móra Ferenc és Juhász Gyula posthumus verseit adta elő Kisteleki Edéhez. A műsor után a költő barátai, tisztelői és a család megkoszorúzták Kisteleki Ede impozáns síremlékét a rákoskereszturi zsidótemetőben. Legyen áldott emlékezete!

AZ IZRAELITA FELEKEZETI ALKALMAZOTTAK ORSZÁGOS EGYESÜLETE f. é. május hó 4-én tartotta a Pesti Szentegylet dísztermében rendes évi közgyűlését.

Diósi Jenő elnök, a budai izr. hitközség főtitkára meghatottan emlékezett meg nagybányai Horthy Miklós, Magyarország kormányzójáról, akit a magyar nemzet jósorsa rendelt vészteljes időkben Magyarország kormányzói székebe, ki küldetésszerűen vezette ki a nemzetet az összeomlás romjai alól egy szebb és jobb jelenbe, visszahozva a Felvidéket, Kárpátalját, Erdély és Délvidék egy részét.

Megemlékezett arról a sziszifuszi munkáról, melyet a zsidóság legjobbjai a nyomor enyhítésének az érdekében kifejtettek.

Felhívta az egyesület tagjait, hogy szorítsák háttérbe a maguk jogos egyéni nyugtalanságait és teljesítsék lankadatlan és áldozatos munkával a reájuk háruló feladatokat és figyelmüket különösen az OMZsA-munkára hívta fel.

Ismertette az egyesület anyagi helyzetét és azt a célutódatos és mélyreható munkát, melyet az egyesület vezetősege kifejt.

Dr. Benoschovsky Imre főrabbi, dr. Vidor Pál rabbi és Liebermann Manó rabbi hozzászólása után a közgyűlés elfogadta az 1940. évi zárszámadásokat, a számvizsgáló bizottság jelentését, az 1941. évi költségvetési előirányzatot és megválasztotta a számvizsgáló bizottság tagjait.

VENNÉK ZONGORÁT,

esetleg pianinót, pénzszekrényt, szőnyeget vidékről is.

ANDRÁSSY-ÚT 68, KÁLMÁNNÉ

PERZSASZŐNYEGET

LEGMAGASABB ÁRON

VESZ STERNBERG

DOB-UTCA 2. TELEFON: 342-937

Üdülő a Svábhegyen

gyermeknek és felnőtteknek, hatalmas ősparkban, sub-alpin klíma

XII., Melinda-út 14. szám. Telefón.

NAPKÖZI ÜDÜLÉS

Bejáró gyermekeknek kíséret.

HAZASSÁGOK

Kálmán Margit, Kálmán Ödön miskolci nagykereskedőnek leánya és dr. Kunos István belgyógyász, dr. Kunos Ignácnak, a nagynevű turkológusnak fia, július hó 4-én tartották esküvőjüket a budapesti zsidó fiúárvaház templomában.

Drégely Vera (Békéscsaba) és Bihaly Andor dr (Budapest) június 22-én tartották Budapesten esküvőjüket.

Dr. Török István orvos és Korda Edith június hó 8-án tartották esküvőjüket a Dohány-utcai templomban.

Freund Lajos és neje sz. Strasser Gizella, Paks 50 éves házassági évfordulójukat ünnepelték gyermekeik és unokáik körében, Pesten, június 15-én.

Fővárosi tanító pótvizsgára előkészít. Molnár Sándor, VIII., Magdolna-utca 20. I. 7.

A PESTI IZR. NŐEGYLET szokásos csecsemő- és gyermekápolónői kiképzését ezidén július hó 1-én kezdi meg. Érdeklődők részletes felvilágosításért a Pesti Izr. Nőegylet irodájához, (VI., Desseffy-u. 41.) írásban is fordulhatnak.

Zsidó pedagógus állandó keresethez juthat, ha lehetőleg a Keleti környékén, vagy Kőbányán 10-15 leány részére internátusi elhelyezést nyújt. „Jardin“ jeligére a főkiadóba.

Palesztinai születésű úrinő héber órákat ad egyénenként és csoportban. Reichmann M. Teréz-körut 25. II. 23.

MOST JELENT MEG.

MANNHEIM MÓR:

A modern héber nyelv tankönyve

KÖNNYŰ ÉS GYORS MÓDSZER.

ÁRA: 3.80 P.

PÓTLÁS A MANNHEIM—GROSZ-FÉLE
HÉBER—MAGYAR SZÓTÁRHOZ.

2500 újabb szó. Ára: 1.50.

HÉBER—MAGYAR SZÓTÁR
II. BŐVÍTETT KIADÁS.

Ára: Egészvázsonkötésben finom papíron 12.50 P.

Félvázsonkötésben, simított papíron 10.— P.

Megrendelhető: Mannheim Mór, Debrecen, 41.407.
sz. póstacsekken.

SIRKÖVEK

PFEIFER ÉS HESZKY kőfaragómesterek sarkóraktára
Budapest, VII., Károly király-út 3/c
Dob u. sarok Tel. 226-082
RENDKÍVÜLI OLCSÓ ÁRAK!

Ami a szülőknek legjobban érdekli
Leány- és fiúruha,
Leány- és fiúkabát

LITZMANN IRMA
 Budapest, VI. ker.,
 Király-utca 18. sz.

Hajszálak végleges kiirtása villannyal.

Szépségápolás. Szemölcsirtás. Quarz.
 Pollák Sarolta kozmetikai intézete,
 Andrássy-út 32. I.

Cégem specialitásai (hánikezelésre):
 „Miracle” szőrtelenítőszer
 vagy „Miracle” szőkitőke-
 nőcs.

„Miracle” krém, szappan,
 poudor, rougo, a kozmeti-
 ka vívmánya

(Kérjen
 prospektust.)

Tanítványképzés.

F Ü R T H

lakástakarító- és féregirtó vállalat

Budapest, V. Csáky-utca 7. II. em.

Telefon: 1-244-55

Lehetséges munka

Prima referenciák

Üvegtetőcserép
és Eternit

szabványméretű
 drótbetétes üveg

IFJ. WEISS GYULA

Budapest, V., Vadász-utca 29.

Ü V E G H Á Z

Telefon 110-114

Elegáns

**CSECSEMŐ-
 KELENGYÉK**

SZÉKELY JENŐ

PETŐFI SÁNDOR-UTCA 9

Aktuális!
 Most jelent meg!

Endrei Ferenc:
SABUR KIRÁLY

Mindenkinek el kell olvasnia!

RAKTÁRON LEVŐ

síremlékek
 mélyen leszállított áron
Lőwy-nél Budán

II., Fő-utca 79 (Pálffy-tér mellett)

Telefon: 35-15-81

Mindent megtalál nyolc házban levő
 raktárainkban

Használt és új

**iroda
 lakás
 antik**

BUTOR

**vétel
 eladás
 csere
 kölcsönzés**

Csillárok, műtárgyak * Perzsa-torontáli szőnyegek
 Kombinált szobakülönlegességek

Áruházi rendszer

UNIVERSAL VII, Wesselényi-u. 8.
 Telefon: 137-842, 135-869

tökéletes KLISÉ: König és Bayer
 WESSELÉNYI-U. ÉS ALMASSY-TÉR SAROK
 VILCSÉNGERY-UTCA 1 T: 135-991